

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

Bakalářská práce

2016

Lucie Hudáková

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

**Odchod z náhradního ústavního zařízení jako
náročná životní situace**

Bakalářská práce

Autor: Lucie Hudáková

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Hradec Králové

2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Lucie Hudáková

Studium: U13180

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Odchod z náhradního ústavního zařízení jako náročná životní situace**

Název bakalářské práce AJ: Leaving the replacement of institutional facilities as a stressful situation

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Možnosti zlepšení systému péče před odchodem a po odchodu z ústavního zařízení, definice organizační kultury, hodnoty, poslání, cíle v ústavních zařízeních, organizace poskytující návazné služby po odchodu z ústavní výchovy. Cílem metodické části bakalářské práce bude zjistit, jaké jsou možnosti zlepšení podpory v kontextu odchodu z ústavní výchovy.

MATOUŠEK, O. Ústavní péče. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999

MATOUŠEK, O. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2011

MATĚJČEK, Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum, 2011

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky, Ústav sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Oponent: JUDr. Olga Sovová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4. 12. 2014

Datum odevzdání závěrečné práce: 18. 3. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Pardubicích dne

Lucie Hudáková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Lucie Smutková, Ph.D. za vedení práce a za cenné rady, které mi při jejím zpracování poskytla. Dále bych ráda poděkovala Bc. Milanu Soudkovi, který mi umožnil uskutečnit metodickou část mé bakalářské práce.

Dále bych ráda poděkovala všem respondentům za ochotu a vstřícnost projevenou v průběhu výzkumného šetření.

Abstrakt

HUDÁKOVÁ, Lucie. Odchod z náhradního ústavního zařízení jako náročná životní situace. Hradec králové, 2016. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Bakalářská práce se zabývá problematikou ústavní výchovy a hlavně v období před odchodem a po odchodu z ústavního zařízení. Teoretická část práce je rozdělena do 5 kapitol. Na začátku bakalářské práce se zmíním o problematice ústavní výchovy. Dále se budu zabývat nedostatky a trendy v ústavní výchově. Zaměřím se na pojem náročná životní situace, jelikož lidé odcházející z ústavních zařízení se většinou do náročné životní situace dostávají. Ve druhé kapitole popíši ústavní zařízení a vysvětlím, kdo je riziková mládež. Poté se konkrétněji zabývám domem na půli cesty, jeho fungováním a vyjmenuji služby, které poskytuje. Ve třetí kapitole se budu věnovat odchodu z ústavního zařízení a přípravou na odchod ze zařízení.

Hlavním cílem metodické části bakalářské práce bude zjistit, jak uživatelé domu na půli cesty vnímají podporu a přípravu na samostatný život v období před příchodem do domu na půli cesty a v rámci pobytu v něm. K výzkumnému cíli se dopracuji pomocí kvalitativního strukturovaného rozhovoru s uživateli Domu na půli cesty v Pardubicích.

Klíčová slova: ústavní zařízení, dům na půli cesty, náročná životní situace, riziková mládež

Abstract

HUDÁKOVÁ, Lucie: Leaving the institutional facilities as a stressful life situation. Hradec Králové, 2016. Bachelor thesis. University of Hradec Králové, Institute of Social Work. Supervisor: Mgr. Lucie Smutková, Ph. D.

The Bachelor's Thesis is focusing with the issue of the institutional education before and after client's leaving of institutional facility. The theoretical part of the thesis is divided into 5 chapters. At the beginning of the Bachelor's Thesis I will explain the issue of the institutional care. In addition, I will deal with the deficits in institutional care. I will focus on the concept of difficult life situation, because in majority people leaving the institutional facility stand in front of difficult life situation. In the second chapter I describe the constitutional equipment explain who the youth at risk .Then I will more specifically deal with halfway house, I will explain its operation services that it provides. In the third chapter, I will deal with the leaving of institutional facility and the time of preparation before leaving. In the fourth chapter I will mention facilities for youth at risk such as youth custody centre and educational institute.

The main goal of the practical part of the thesis will be to determine how clients of halfway house perceive the support and preparation for independent life in a period before coming into the halfway house and during staying in it. Research goal of the thesis will be realized by using structured qualitative interview with clients of Halfway house in Pardubice.

Key words: institutional facility, halfway house, difficult life situation, youth at risk

Obsah

Úvod	11
Teoretická část.....	13
1 Problematika ústavní výchovy.....	13
1.1 Vymezení pojmu ústavní výchova.....	13
1.2 Problémy a nedostatky v ústavní výchově.....	14
1.3 Trendy v ústavní výchově.....	15
1.4 Náročná životní situace.....	17
2 Ústavní zařízení a domy na půl cesty	19
2.1 Riziková mládež.....	19
2.2 Diagnostický ústav.....	20
2.3 Dětský domov	20
2.4 Dětský domov se školou	20
2.5 Výchovný ústav	21
2.6 Domy na půl cesty	21
2.6.1 SKP - CENTRUM, o. p. s Pardubice	22
2.6.2 Průběh služby	22
2.6.3 Služby Domu na půli cesty.....	23
2.7 Pojmy klíčový pracovník a individuální plán	24
3 Odchod z náhradního ústavního zařízení.....	26
3.1 Příprava na odchod ze zařízení	27
3.2 Potřeby pro snadný odchod z ústavních zařízení.....	29

3.3	Programy a projekty pro integraci mladých lidí	30
3.4	Jiné varianty bydlení	31
3.5	Kompetence pro vedení samostatného života.....	32
	Metodická část.....	34
4	Metodologické zakotvení výzkumných aktivit.....	34
4.1	Cíl výzkumu.....	34
4.2	Metoda výzkumného šetření	35
4.3	Technika sběru informací	36
4.4	Charakteristika souboru respondentů.....	38
4.5	Popis průběhu sběru dat.....	39
4.6	Rizika výzkumu	39
	Výzkumná část	41
5	Interpretace získaných poznatků	41
5.1	Interpretace vztahující se k dílčímu cíli 1	41
5.2	Interpretace vztahující se k dílčímu cíli 2	45
5.3	Interpretace vztahující se k dílčímu cíli 3	49
	Závěr.....	53
	Použité zdroje	56
	Seznam příloh.....	58

Seznam použitých zkratk

DD	Dětský domov
DPC	Dům na půli cesty
KP	Klíčový pracovník
IP	Individuální plán

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma: „Odchod z náhradního ústavního zařízení jako náročná životní situace“. Důvodem výběru tohoto tématu bylo, že je tato problematika velmi aktuální. Cílem textu bakalářské práce je upozornit na význam problematiky odchodu z ústavních zařízení, protože každý den odchází děti nebo mladí lidé z ústavních zařízení a neví, co si dál počít a proto je důležitá příprava na odchod z těchto zařízení. Toto téma jsem si vybrala i z důvodu, že jsem absolvovala praxi v Domě na půli cesty v Pardubicích a problematika odchodu z ústavních zařízení mě zaujala a chtěla jsem se zamyslet nad tím, jak by se dal zlepšit přechod z ústavních zařízení do běžného života. Pro účely tohoto textu budu pod pojmem ústavní zařízení myslet *instituce, které poskytují klientům nepřetržitou péči spojenou s ubytováním a stravováním* jako je diagnostický ústav, výchovný ústav nebo dětský domov. (Matoušek, 2003c)

Pojem ústavní zařízení není neznámý pojem, proto se toto téma objevuje v bakalářských a diplomových pracích. Na této fakultě obhajovala Šavelková Martina bakalářskou práci „Vliv ústavní výchovy na dítě umístěné v dětském domově“, kde bylo hlavním cílem „identifikovat klíčové oblasti a projevy v životě dítěte, které přímo ovlivňuje pobyt v ústavním zařízení.“ Výsledkem její práce byla tvorba metodiky, která by měla být přínosem pedagogickým pracovníkům, tak i sociální pracovníci. Další práce podobná mé, je od Kalvodové Dymáčkové Zuzany, která ve své diplomové práci „Domy na půli cesty jako podpora samostatného života“ zmapovala způsoby práce s mladými lidmi odcházejícími z ústavní výchovy a dále s uživateli Domu na půli cesty v přípravě na samostatný život na základě jejich specifických potřeb. Má práce je jiná v tom, že zjišťuji názory jednotlivých uživatelů Domu na půli cesty v Pardubicích na ústavní zařízení a na zařízení sociálních služeb, následně zhodnotím, jak jim tyto zařízení pomohly v přípravě na samostatný život.

Hlavním cílem výzkumného šetření v bakalářské práci je zjistit, jak uživatelé Domu na půli cesty v Pardubicích vnímají podporu a přípravu na samostatný život v období před příchodem do Domu na půli cesty a v rámci pobytu v něm. K naplnění výzkumného cíle se dopracuji pomocí kvalitativní výzkumné strategie technikou polostrukturovaného

rozhovoru, který mi umožní osobní kontakt s oslovenými respondenty. Zároveň mi dá i prostor pro mnou předem připravených okruhů otázek a možnost doptávání se.

V teoretické části práce přiblížím ústavní výchovu. Dále nastíním trendy v ústavní výchově, problémy a nedostatky v ústavní výchově. Také bych chtěla zmínit pojem náročná životní situace, a jakých skupin lidí se může týkat. Jelikož klienti odcházející z ústavních zařízení se většinou v náročné životní situaci nacházejí. Ve druhé kapitole popíši ústavní zařízení, jako je diagnostický ústav, výchovný ústav, dětský domov. Poté se konkrétněji zaměřím na dům na půli cesty, jeho fungování a vyjmenuji služby, které poskytuje. Ve třetí kapitole se zaměřím na odchod z náhradního ústavního zařízení a přípravu na odchod ze zařízení. Okrajově se budu věnovat jiným variantám bydlení, kde mohou mladí lidé po odchodu z ústavních zařízení pobývat a jaké programy mohou využívat.

V metodické části práce popíši podrobněji hlavní cíl a dílčí cíle výzkumného šetření, zpracuji transformační tabulku, která bude obsahovat hlavní cíl, dílčí cíle a tazatelské otázky. Charakterizuji soubor respondentů, popíši strategii a techniku výzkumného šetření. Dále popíšu průběh sběru dat a vymezím rizika výzkumu. Po získání všech potřebných rozhovorů přejdu v části výzkumné k interpretaci dílčích cílů a u každého provedu shrnutí. Na závěr zhodnotím, zda jsem hlavní cíl splnila.

Moje poznatky z bakalářské práce by mohly posloužit pro zhodnocení činnosti Domu na půli cesty v Pardubicích. Zjištění nedostatků a problémů v ústavní výchově. Díky bakalářské práci si mimo jiné shrnu informace a poznatky o ústavních zařízeních a zjistím, jak uživatelé hodnotí Dům na půli cesty v Pardubicích.

Teoretická část

1 Problematika ústavní výchovy

V první kapitole se zaměřím na širší souvislosti ústavních zařízení. Dále se budu zabývat trendy v ústavní výchově, problémy a nedostatky v ústavní výchově. Dále zmíním pojem náročná životní situace, a jakých skupin lidí se může týkat. Jelikož klienti odcházející z ústavních zařízení se většinou v náročné životní situaci nacházejí. V dnešní době je preferovaná spíše náhradní rodinná péče, nicméně není možno ji využít ve všech případech.

1.1 Vymezení pojmu ústavní výchova

„Ústavní výchova zahrnuje rezidenční péči o děti v různých typech ústavů, jako jsou kojenecký ústav, dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav, výchovný ústav pro mládež a ústav sociální péče.“ (Matoušek, O., 2003b, s. 253)

Ústavní výchova neboli zařízení je instituce, která poskytuje klientům nepřetržitou péči spojenou s ubytováním a stravováním. Podstatným parametrem ústavů je kromě kompetencí personálu, přiměřenost stavby a denního režimu přizpůsobeno potřebám klientů, také jeho velikost a lokalizace. Trendem ve vyspělých zemích je zmenšování ústavů až na velikost bytů či rodinných domů. U nás je trend lokalizovat ústavy do malých obcí tj. na okraji civilizace. (Matoušek, O., 2003c)

Ústavní výchovu navrhuje obec s rozšířenou působností, u těch dětí, o které se rodiče náležitě nestarají a jiná alternativa se nejeví jako žádoucí. A také u dětí, které rodiče nemají ani nikoho jiného způsobilého o ně pečovat. Návrh nebo podnět obce na ústavní výchovu se podává k soudu. (Matoušek, O., 2011) Institut ústavní výchovy je pojat zásadně jako sankční a subsidiární neboli podpůrný, proto je také zařazen až za jiné, totiž individuální formy péče o dítě. Individuální péčí o dítě se rozumí i péče pro děti vyžadující okamžitou pomoc. (Švestka a kol., 2014)

Zajímavý je úryvek z časopisu Sociální práce, kde je diskuze o ústavní výchově. „Ústavní systém je nenahraditelný. Většina dětí zůstává v ústavní výchově, protože stávající jak právní, tak organizační systém není schopen najít dostatek zájemců o náhradní rodinnou péči a pěstounská péče je systematicky finančně znevýhodňována oproti ústavní. Kromě toho by mohlo dojít k přeorganizování celého systému výběru a přípravy žadatelů o náhradní rodinnou péči. Ústavní systém by se mohl více přiblížit malým rodinným jednotkám, integrovaným do místních poměrů.“ (Sociální práce, 2003, str. 24-25)

Tento výše uvedený nápad, už funguje v podobě SOS vesniček. Kde se matka nebo rodina stará o určitý počet dětí. Je to počet 5-6 dětí, které mají společnou domácnost. A myslím si, že je to přínosný projekt, jak přemísťovat děti z dětských domovů.

1.2 Problémy a nedostatky v ústavní výchově

Problémy v ústavní výchově je celospolečenský problém, který souvisí se sociálním cítěním ve společnosti, hodnotami, postoji a názory. Níže se pokusím popsat, jaké různé problémy může nést ústavní život. Jako problém Matoušek vidí nedostatečný rozvoj sociálních dovedností, stejně jako řešení individuálních problémů jednotlivců v ústavních zařízeních. Velkým problémem je tzv. syndrom ústavní závislosti, kdy se klient adaptuje na umělé ústavní podmínky, které jsou doprovázeny sníženou schopností adaptace na běžný život. V ústavu má zajištěnou stravu, dostává kapesné, má zajištěný denní aktivity a ubytování. Mladí lidé po odchodu z ústavního zařízení nejsou schopni uspokojovat své životní potřeby samostatně a jsou závislí na jiných osobách. (Matoušek, O., 2011)

Dalším problémem dle Matouška je, že speciální výchovná zařízení jsou diferencována podle věku, pohlaví a stupně narušenosti. A tak ve výchovných ústavech spolu žijí lidé stejného věku, stejného pohlaví a podobných osobnostních charakteristik. Snižuje se tím vzájemné pozitivní ovlivňování. Spíše dochází k tomu, že „narušenější strhávají méně narušené“. (Matoušek, O., 2011, s. 28) V ústavech je stereotypní režim, podle kterého klienti vstávají, stravují, uklízejí, pracují, odpočívají, vzdělávají a chodí spát. (Matoušek, O., 1999) Dalším problémem je neindividualizovaná péče, v zařízeních se

spíše pracuje kolektivně než individuálně. Je to i z důvodu přeplnění výchovných ústavů. Dále Matoušek zmiňuje problematiku, kdy jsou klienti odtrženi od reality a mají málo příležitostí osvojovat si praktické sociální dovednosti a samostatnost. Klienti se minimálně podílí na organizování volnočasových aktivit v zařízení. (Matoušek, 2011)

Dle mého názoru je největším problémem „syndrom ústavní závislosti“, kdy si klienti zvyknou na ústavní režim a už se problematicky začleňují do společnosti a těžko uspějí v samostatném životě. Myslím si, že by měl být hlavní úkol ústavních zařízení, aby byl klient samostatný a mohl se po odchodu z ústavního zařízení postarat sám o sebe. Měl by mít představu o tom, kolik daná věc stojí, že musí umět hospodařit s penězi. Aby uměl vést domácnost a věděl, jaké povinnosti samostatné bydlení obnáší. Umět si najít a udržet si práci atd.

Hlavní současný problém práce ústavů pro děti a mládež je nedostatečná diferenciací ústavů. To vede v praxi k tomu, že všichni dostávají stejnou péči. Někteří ji mají mnohem víc, než potřebují a jiní ji zase dostávají méně, i když ji potřebují více. Klienti potřebují individuální přístup. Reeducace (náprava) nároků a omezení podnětů mají následky, že mladí lidé ztrácejí zájem o lidi a o svět. Zhoršuje se jim schopnost komunikace, navracejí se do ranějšího vývojového stádia, hledají uspokojení v jídle, v nepřiměřeně dlouhém spánku a v automatických pohybech. Dalším nedostatkem je odtrženost ústavního prostředí od neústavního světa. (Matoušek, O., 1999)

„Zařízení navazující na diagnostický ústav, případně na ústav pro děti, nemusí být na území stejného kraje. Dítě se tak vedle všech známých nevýhod ústavní výchovy dostává do nevýhody velké vzdálenosti od rodičů. Celá soustava je dědictvím z doby před rokem 1989 a naléhavě vyžaduje reformu, jež by radikálně snížila počty dětí v ústavní výchově, otevřela možnosti péče o děti v různých typech náhradních rodin a vybudovala kvalitní interdisciplinární systém posuzování potřeb dítěte i systém monitorování péče.“(Matoušek, O., 2003c, s. 238)

1.3 Trendy v ústavní výchově

Podle Matouška se nynější ústavní výchova podstatně liší od ústavní výchovy tradiční. Přejít do ústavu by měl být klientovou volbou nebo volbou zákonných zástupců.

Ústavní výchova je minimalizována, je poskytována jen těm, kterým nemůže být jinak pomoci. A jen na dobu, kdy je ústavní výchova nutná. Měla by být snaha zmenšovat velikost ústavů a také snižovat počet klientů. Nebo jejich přesunutí do chráněných bytů, kde jsou vedeni k samostatnosti a tak je potřeba minimální péče. Je třeba, aby se zařízení co nejvíce podobalo rodinnému prostředí. Jednou z hlavních priorit je rozvíjení tvořivého potenciálu klienta a pocitu vlastní hodnoty. Ústav by měl naučit klienta dovednostem, které mu usnadní společenské uplatnění a aby se stal klient nezávislým. Je potřeba maximální omezení střídání pečujícího personálu. Posilování vazeb mezi ústavem a společností, aby klienti nebyli odtrženi od běžného světa. Klient by měl mít možnost se vzdělávat, pracovat, pěstovat svoje zájmy a rekreovat se mimo ústav. Nejen závěrečná fáze ústavní výchovy by měla být věnována přípravě na neústavní prostředí. Poskytnout poloústavní prostředí jako je dům na půli cesty nebo denní stacionář. (Matoušek, O., 1999) I přesto, že je tento zdroj velice starý, myslím si, že velice předběhl svou dobu a že to platí i dnes.

Mezi trendy v ústavní výchově je možno zahrnout humanizaci, normalizaci a integraci. Humanizace znamená rovnocennost lidí, že všichni lidé mají stejnou možnost dosáhnout svých cílů a hodnot ve svém životě. Normalizací rozumíme, snahu o to, aby měli všichni stejné právo na stejný způsob života a podmínky pro normální život a rozvoj a to i v rámci ústavní výchovy. Integrace znamená snahu o začlenění lidí do běžné populace.(Švarcová, 2006)

Dále bych zmínila trend transformace ústavní péče, kdy je snaha poskytovat sociální služby v přirozeném prostředí nikoli v ústavních zařízeních.

V této podkapitole jsem nastínila problémy a nedostatky v ústavní výchově. Jako problém vidím, že výchovná zařízení mladým lidem poskytují minimální zkušenosti s vytvořením sociálních rolí matky a otce, to souvisí s vytvořením vlastní funkční rodiny. Jako hlavní nedostatek v ústavní výchově vidím, že mladí lidé, kteří opouštějí zařízení, nejsou dostatečně připraveni na samostatný život, nejsou schopni se integrovat do společnosti a často selhávají. Proto dále popisuji pojem náročná životní situace, jelikož je to situace, ve které se ocitají mladí lidé, kteří opustili ústavní zařízení.

1.4 Náročná životní situace

„Zátěží myslíme namáhání adaptačních způsobilostí osobnosti. Zátěž může dosáhnout takového stupně, že vytváří náročnou situaci. Jedinec ji v kladném případě přijímá jako výzvu vynaložit maximum sil a prokázat svou zdatnost. Anebo naopak v negativním smyslu jako hrozbu, že situaci nezvládne, je sužován obavami, cítí se ohrožen. Jako stres označujeme zátěž, dosahující takového stupně, že hrozí přesáhnout síly jedince ji zvládat. To vyvolává celou řadu psychologických i fyziologických procesů, ohrožujících zdraví jedince, případně i sám se žít.“ (Helus,Z., 2011, s. 175-176)

Z výše popsaného je patrné, že do náročné životní situace se může člověk dostat prakticky kdykoli. Do této situace se může dostat člověk zdravý, ze zajištěné rodiny nebo také člověk vlastním přičiněním. V této situaci jsou lidé bez domova, osoby navracející se z výkonu trestu odnětí svobody nebo osoby ohrožené závislostí. I tito lidé se mohou také stát uživateli Domu na půli cesty, proto tyto skupiny uvedu níže.

Bezdomovectví je popsáno i v zahraniční literatuře: Pod pojmem " bezdomovci " je označení, které zaměřuje naši pozornost pouze na aspekt jednotlivců v nepříjemné situaci: jeho nedostatek bydliště nebo bydlení. Ve skutečnosti bezdomovci často nemají práci, žádnou funkci a žádnou roli v rámci komunity. Jsou bez práce, bez peněz a postrádají podporu. (vl. Překlad) (Karabanow, Jeff, 2004, p. 20)

Přikláním se k definici od Matouška, kde bezdomovci jsou lidé odříznuti od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům. Bezdomovectví je následkem rozpadu rodiny, který je zase následkem nezaměstnanosti, alkoholismu, duševní poruchy, somatické nemoci, ale také konfliktu potřeb a zájmu manželů. Dále to může být za následek nezvládnutí přechodu či odchodu z institučního prostředí jako jsou dětské domovy, výchovné ústavy a věznice do neústavního prostředí. Bezdomovci jsou více znevýhodněni oproti jiným občanům, obtížně hledají zaměstnání. Bezdomovci obtížně komunikují se státními institucemi, jelikož nemají doklady, buď jim byly odcizeny, nebo je ani nenabyli. Jen někteří z nich usilují o integraci do společnosti, ale větší část tvoří tzv. dobrovolní bezdomovci, kteří na jinou formu života již rezignovali. (Matoušek, O., 2003c)

Dále sem patří osoby navracející se z výkonu trestu odnětí svobody. Podle Matouška je tato osoba vtlačována hlouběji do kriminogenní subkultury a odpojujeme ji od společnosti. Proto nyní vznikají programy, k nimž přispívají sociální pracovníci, které se snaží tomuto zabránit. Tyto programy obsahují pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity a zájmové aktivity. Sociální pracovníci zprostředkovávají kontakt s vnějším světem, a to nejen s rodinou, ale i s kurátory a pracovníky v různých organizacích. (Matoušek, O., 2007)

Také osoby ohrožené závislostí se mohou stát klienty DPC. Matoušek definuje tyto osoby jako skupinu, která se skládá z mladých lidí, kteří neuspěli a stali se z nich outsideri. Ale tím, že se spojí ve skupině, se cítí být silnější. Typické pro tuto skupinu je, že holdují v alkoholu, drogách a sexuální promiskuitě. Prostředky získávají žebráním, půjčkami, krádežemi a prodejem drog apod. O této skupině se mluví jako o drogové subkultuře. (Matoušek, O., 2003a)

Shrnutí

Bakalářská práce se zabývá odchodem mladých dospělých z ústavních zařízení. Abych mohla objasnit pojem „ústavní zařízení“, považovala jsem za nutné se v teoretické části nejdříve věnovat ústavním zařízením obecně. Proto jsem v této části práce definovala pojem ústavních zařízení, že je to zařízení, které „*poskytuje klientům nepřetržitou péči spojenou s ubytováním a stravováním.*“ (Matoušek, 2003c)

Dále jsem se zabývala trendy v ústavní výchově, problémy a nedostatky v ústavní výchově, kterých je nepřeberné množství. Jako hlavní problém bych zmínila nedostatečnou diferenciaci ústavů. Některé další problémy a nedostatky se objeví v mé metodické části práce v rozhovoru s uživateli domu na půli cesty. Také jsem zmínila pojem náročná životní situace. Uvedla jsem, jakých osob se tato situace může týkat. Tyto osoby mohou být uživateli domu na půli cesty a s těmito osobami budu vést rozhovor v rámci výzkumného šetření.

V následující kapitole se budu zabývat ústavními zařízeními a zařízením sociálních služeb domem na půl cesty. Vysvětlím pojmy klíčový pracovník a individuální plán.

2 Ústavní zařízení a domy na půli cesty

V této kapitole popíši rizikovou mládež a vyjmenuji ústavní zařízení, ze kterých mladí lidé nejčastěji přichází do domu na půli cesty. Jsou to diagnostické a výchovné ústavy, dětské domovy a dětské domovy se školou. Dále se budu zabývat sociální službou domem na půli cesty, protože moji respondenti v rámci výzkumného šetření, jsou uživatelé této služby. K tomuto tématu se váží pojmy jako klíčový pracovník a individuální plán, které okrajově vysvětluji. Na tyto pojmy se zaměřuji v mé metodické části u dílčích cílů (dále jen DC) II.

2.1 Riziková mládež

Ještě než přistoupím k popisu ústavních zařízení, vysvětlím, kdo je riziková mládež. Za rizikovou mládež považujeme adolescenty, kteří mají velkou pravděpodobnost selhání v sociální a psychické oblasti. Pro rizikovou mládež je typické agresivní a asociální chování. Častěji přichází do kontaktu s patologickými jevy, jako je drogová závislost, alkoholismus a kouření, kriminalita, šikana, vandalismus a jiné formy násilného chování jako je rasismus atd. (Sobotková, 2014)

„Systém státních školských zařízení pro tuto skupinu tvoří diagnostické a výchovné ústavy pro mládež nebo dětský domov se školou. Do těchto zařízení přicházejí děti a mládež se soudem určenou ústavní a ochranou výchovou.“ (Matoušek, O., 2007, s. 85)

Podle Matouška je ústavní výchova o rizikové děti a mládež sama o sobě riziková, protože se většinou kolektivy skládají z mladých lidí, kteří už si něčím prošli. Mají za sebou různé deprivace z rodiny a mají osobnostní sklon k sociálnímu selhání. Takže je obtížné dojít ke korigování nepříznivých vlivů i přes velkou snahu personálu, nemůže mít pod kontrolou všechny interakce probíhající u chovanců v ústavu. (Matoušek, O., 2007)

Níže uvedu ústavní zařízení, která jsou určena pro děti ve věku od 3 do 18 let, případně pro zletilé do 26 let, kteří stále studují. Dále popíšu zařízení sociálních služeb, které lze poskytnout i zletilým, nezaopatřeným, studujícím mladým lidem po ukončení výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, nejdéle však do věku 26 let.

2.2 Diagnostický ústav

Pokud chci vysvětlit, co je to diagnostický ústav, použiji definici, že diagnostický ústav je zařízení, které na základě pedagogických a psychologických činností zjišťuje u dítěte úroveň dosažených znalostí a dovedností, snaží se o nápravu poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte, zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte apod. Diagnostický ústav na základě komplexního vyšetření umísťuje děti do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo do výchovných ústavů. (Sociální práce, 2003)

2.3 Dětský domov

Bedl popisuje dětský domov (dále jen DD) jako školská zařízení, které pečuje o děti bez závažných poruch chování. Jsou děti, které nemají rodiče ani jiné odpovědné osoby nebo se o ně rodina není schopna či ochotna postarat. DD jsou pro děti od 3 let do 18 let, nebo až do ukončení přípravy na povolání, nejvýše však do 26 let. DD plní funkci výchovně- vzdělávací, sociální, zdravotní i preventivní. Pro budoucí samostatný život je důležité umět zvládat domácí práce jako je praní, žehlení, úklid, schopnosti jako vzájemné soužití v kolektivu a vzájemný respekt. Také dovednosti komunikovat jak s úřady, tak i s jinými institucemi a hospodařit s penězi. Dalším důležitým a obtížným úkolem DD je připravit děti na budoucí samostatný život, a aby se mladí lidé dokázali uplatnit se na trhu práce. Proto je práce vychovatele v této oblasti velmi náročná. (Bedl, 2015)

Základní organizační jednotkou v DD je rodinná skupina dětí zpravidla různého věku i pohlaví. Rodinná skupina má nejméně pět, nejvíce osm dětí, v závislosti na jejich mentální a zdravotní úrovni. Sourozenci jsou zpravidla zařazeny do stejného DD a pokud možno i do jedné rodinné skupiny. (Jedlička R. a kolektiv, 2015, s. 398)

2.4 Dětský domov se školou

Časopis Sociální práce definuje dětský domov se základní školou jako zařízení, které pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, vyžadují-li pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu výchovně léčebnou péči, mají

uloženu ochrannou výchovu nebo nemohou být vzdělávány v základní škole, jež není součástí dětského domova. Do dětského domova se základní školou mohou být umísťovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. V tomto zařízení mohou být i nezletilé matky se svými dětmi. (Sociální práce, 2003)

2.5 Výchovný ústav

Výchovný ústav je zařízení pro děti a mládež starších patnácti let s vážnými poruchami chování nebo uloženou ochrannou výchovou. Jeho základní organizační jednotkou je výchovná skupina, v níž jsou umístěny děti různého věku i pohlaví. Má nejméně pět a nejvíce osm dětí. (Jedlička R. a kolektiv, 2015) Ve výjimečných případech, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let.

Výše uvedená zařízení jsou podrobněji popsána v předpise č. 109/2002 Sb. zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Dále uvedu zařízení sociálních služeb, které je uvedeno v předpise č. 108/2006 Sb. zákon o sociálních službách.

2.6 Domy na půl cesty

Domy na půl cesty je zařízení sociálních služeb. Domem na půli cesty (dále jen DPC) je rozuměno následné bydlení po ústavní výchově, které poskytuje zvýhodněné ubytování obvykle po dobu 1 roku. Uživatelé jsou mladí lidé z dětských domovů, diagnostických ústavů, výchovných ústavů nebo drogově závislý z odvykací komunity, kteří po opuštění ze zařízení nemají potřebné zázemí v rodině. Uživatelé mají samostatný pokoj. (Vágnerová, M., 2013) Uživatelé za ubytování platí, udržují sami svou domácnost, chodí do zaměstnání nebo do školy. S ubytováním jsou obvykle spojené některé služby a programy v zařízení. (Matoušek, O., 2003c) DPC pomáhá s obstaráváním dokladů, poskytuje poradenské vedení, jehož cílem je, aby uživatel získal práci a vlastní bydlení. (Matoušek, O., 2007.)

Pokud by se mladí lidé nechávali bez pomoci, většina z nich by skončila jako bezdomovci, prostředky k životu by si opatrovali různými způsoby, včetně prostituce a

kriminality. Nebo by se stali oběťmi závislosti na drogách, alkoholu a automatech. Zařízení nabízí nerizikové trávení volného času. (Matoušek, O., 2003a)

2.6.1 SKP - CENTRUM, o. p. s Pardubice

„Zastřešující organizací Domu na půli cesty v Pardubicích je SKP - CENTRUM, o. p. s. Společnost vznikla v roce 1992 jako občanské sdružení SKP-CENTRUM, o. s., od roku 2009 je SKP - CENTRUM, o. p. s. obecně prospěšná společnost. Dnes organizace poskytuje 21 sociálních služeb určeným rodinám a dětem, seniorům a osobám bez přístřeší. Společnost sídlí v Jungmannově ulici v Pardubicích, kde se nachází i Dům na půli cesty a Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub. Krédem společnosti je Pomáhat vstát.“ (SKP-CENTRUM, 2011)

Dům na půli cesty v Pardubicích je pobytová služba pro mladé lidi od 18 do 26 let, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci a nemají kde bydlet. Spousta z nich přichází z ústavních zařízení, z výkonu trestu odnětí svobody nebo z ulice. V DPC v Pardubicích v současné době pracuje sociální pracovník a zároveň koordinátor a sociální pracovnice. Služba uživatelům je dostupná každý všední den od 7 do 17 hodin. Jejich prací je pomoci svým uživatelům začlenit se do běžného života pomocí individuálních plánů, konzultací, doprovodů na úřady, do pracovních agentur, ale také, pokud o to uživatel požádá, do nemocnic, k soudům apod. (SKP-CENTRUM, 2011)

2.6.2 Průběh služby

Uživateli domu na půli cesty se mohou stát chlapci a děvčata ve věku od 18 do 26 let v obtížné životní situaci, to znamená, že jejich problémem není pouze řešení bytové otázky, ale i vyloučení ze společnosti. Přednostně se přijímají ti, kteří jsou bez přístřeší, potřebné pomoci a podpory. Potenciální uživatel si nejdříve přijede zařízení prohlédnout. Poté se setká s pracovníky DPC, kde zájemce vysvětlí svou situaci a důvody, proč o chráněné bydlení stojí. Potencionální uživatel při vstupním rozhovoru sdělí jeho situaci, kde bydlí, s čím by potřeboval pomoci atd. Spolu se sociální pracovnicí sepsají smlouvu, smlouva se podepisuje na dobu 3 měsíců s možností prodloužení a předají mu klíče od pokoje. Poté se vytváří individuální plán

s uživatelem, kde se definují cíle a dílčí kroky směřující ke zlepšení uživateli nepříznivé situace. Služba je ukončena buď na žádost uživatele, nebo ze strany poskytovatele a to z důvodu hrubého nebo opakovaného porušování Řádu DPC. Dalším důvodem ukončení smlouvy je uplynutí doby poskytování sociální služby stanovené ve smlouvě. (SKP-CENTRUM, 2011)

2.6.3 Služby Domu na půli cesty

Nejdříve si řekneme, co jsou to sociální služby. Dle Matouška jsou sociální služby všechny služby, jak krátkodobé i dlouhodobé, poskytované uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmu společnosti. Základními sociálními službami podle zákona č.108/2006 sb. o sociálních službách je ubytování, stravování, hygiena, pomoc při zajištění chodu domácnosti, poradenství, výchovné služby, vzdělávací, aktivizační a socioterapeutické služby, kontakt se společenským prostředím, pomoc při prosazování práv a zájmů. (Matoušek, O., 2003c)

Služby, které poskytuje DPC je ubytování v prostředí, které má znaky bydlení v domácnosti, uživatelé mají v DPC zajištěny podmínky pro vaření, praní, žehlení, odpočinek a volný čas. Napomáhají integrovat mladé lidi do společnosti a snaží se dosáhnout samostatnosti uživatele služby. Úkolem pracovníků je tyto mladé lidi podporovat, pomáhat jim v řešení obtížných životních situací a napomoci realizovat jimi stanovené cíle. Sociální pracovníci jim pomáhají při uplatňování práv a obstarávání osobních záležitostí, v kontaktu s úřady a ostatními institucemi, které s nimi řeší jejich náročnou životní situaci. Dále jim poskytují sociálně terapeutickou činnost jako nácvik komunikačních dovedností, pomoc při nákupu, při vaření. Rozvíjí pracovní návyky a dovednosti nezbytné na trhu práce. Poskytují i sociálně-právní poradenství, také poradenství, které se zaměřuje na oblasti řešení dluhů, rodinných vztahů, zaměstnání, dávek apod. Úkolem sociálních pracovníků je také posilovat sebevědomí, motivovat uživatele a pomoci jim si vytvořit a osvojit pracovní a hygienické návyky. Snaha je o zvýšení sociálních kompetencí a sociální mobility konkrétního uživatele. (SKP-CENTRUM, 2011)

2.7 Pojmy klíčový pracovník a individuální plán

Ke všem sociálním službám také patří a je důležitý pojem klíčový pracovník (dále jen KP), který si nyní vysvětlíme. Hauke hovoří o klíčovém pracovníkovi, jako o pracovníkovi v sociálních službách, který je koordinátorem péče a podpory u přiděleného uživatele. Je to člověk, na kterého se může uživatel obrátit, zavolat mu, promluvit si s ním, pomáhá mu s jeho problémy, zprostředkovává pomoc, je jeho důvěrníkem. KP musí přistupovat k uživateli jako k rovnocennému partnerovi, jedná s ním s úctou, chrání práva a základní svobody uživatele. Umí aktivně naslouchat a vést rozhovor. KP poskytuje radu uživateli převážně tehdy, požádá-li o ni, ale rady nevnucuje jako jediné správné řešení. KP vytváří s uživatelem individuální plán, ve kterém se s uživatelem domluví na konkrétním provádění jednotlivých úkonů. (Hauke, M., 2011)

Definice klíčového pracovníka ze zahraniční literatury uvádí, že klíčový pracovník je důležitý v různém prostředí. Poskytnutí KP je jedním z nejdůležitějších způsobů, jak můžete efektivně pracovat s dětmi a jejich rodinami. KP je někdo, kdo si tvoří zvláštní a pevný vztah ke svému klientovi. To je důležité, protože dítě potřebuje tvořit pouto nebo vztah ke svému KP. Je to zásadní pro emocionální blaho dítěte a je to považováno za klíčový faktor při poskytování kvalitní péče pro malé děti. (vl. překlad) (Tassoni, Penny, 2007, p. 595)

Jak jsme se výše dozvěděli, tak klíčový pracovník vytváří s klientem individuální plán. Níže tedy vysvětlím, co je individuální plán.

Individuální plánování je smysluplný proces, který vede ke zpracování individuálního plánu. Individuální plánování služeb zahrnuje proces, který začíná už od jednání se zájemcem o službu, sepsání smlouvy o poskytování služeb až po tvorbu, případné přehodnocení individuálního plánu. Vyvrcholením individuálního plánování je tvorba individuálního plánu (dále jen IP). Nikde není napsáno, jak má IP vypadat. IP obsahuje osobní cíl uživatele, úkony, jak docílit osobního cíle, rozsah, čas a způsob provádění jednotlivých úkonů. Datum dalšího setkání, při kterém se zhodnotí, jak se daří cíle dosáhnout nebo se IP přehodnotí. (Hauke, M., 2011)

Hauke také vysvětluje, jak by se měl individuální plán tvořit a to na základě principu SMART, který slouží ke stanovení cílů. Je to souhrn pravidel, který určuje, jak mají být cíle vyjádřeny, aby bylo možné je vyhodnotit, zda jich bylo dosaženo či nikoliv. Cíle musejí být specifické, měřitelné (stanovena kritéria, aby se dalo poznat, že byl cíl splněn), akceptovatelný (přijatelný), reálný (musí být splnitelný pomocí sociální služby s ohledem na věk a možnosti uživatele), termínovaný (musí být stanoveno datum, kdy má být cíl naplněn). (Hauke, M., 2011)

Shrnutí

V této kapitole jsem vypsala, kdo je riziková mládež. Jelikož někteří z mých respondentů patří do rizikové mládeže. Poté jsem přistoupila k popisu ústavních zařízení, ve kterých respondenti strávili nějaký čas, jako je diagnostický a výchovný ústav, DD, dětský domov se školou. Poté jsem se konkrétněji zabývala DPC a jeho fungováním. Zabývám se touto službou, protože jsem v něm absolvovala praxi a také proto, že se uživatelé DPC stali respondenty v mém výzkumném šetření. Vysvětlila jsem pojem sociální služba a vypsala jsem služby, které DPC poskytuje, jelikož se tyto služby objevují v metodické části práce v DC III. K poskytování služeb se také váží pojmy jako klíčový pracovník a individuální plán, které jsem výše okrajově vysvětlila a těmito pojmy se budu zabývat v mé metodické části v DC II.

Vzhledem k cíli své bakalářské práce se v další kapitole budu zabývat procesem odchodu dětí z ústavního zařízení a možnosti jejího zlepšení.

3 Odchod z náhradního ústavního zařízení

V této kapitole se věnuji odchodu z náhradního ústavního zařízení a přípravu na odchod ze zařízení. Popíši jiné varianty bydlení, kde mohou mladí lidé po odchodu z ústavních zařízení pobývat a jaké programy mohou využívat. Dále zmíním kompetence, které mladí lidé potřebují k tomu, aby mohli vést samostatný život.

Závažným problémem v oblasti ústavní výchovy a zařízení pro výkon ústavní výchovy je nepochybně odchod z těchto zařízení. Mladí lidé opouštějí v osmnácti letech nebo po ukončení přípravy na budoucí povolání, ústavní zařízení bez přípravy na to, jaké to je za zdi ústavů. V ústavním zařízení se je sice snaží na odchod připravit, ale není to jako v reálném životě, kdy se mladí lidé setkávají s různými životními situacemi v rodině. Odchod z ústavu je pro mladé lidi, kteří vyrůstali v ústavním zařízení velmi obtížné. Téměř ze dne na den se ocitnou sami, bez rodinného zázemí, na které by se mohli obrátit a které by jim pomohlo, když se jim něco nevydaří. Nikdo jim neporadí, co mají dělat. Musí se postarat sami o sebe. Musí si sehnat práci, najít si bydlení a vědět jaké povinnosti samostatné bydlení obnáší. Naučit se jednat na úřadech a uplatnit svá práva, najít a udržet si práci, umět hospodařit s penězi a zajistit si základní životní potřeby. A to je spousta důležitých činností, které mladý člověk vyrůstající v rodině zná a zvládá nebo mu třeba pomůže rodina. Problém je především se zajištěním bydlení. Většinou se mladí lidé snaží vrátit do svých původních rodin, ale tam zjistí, že by to nefungovalo. Někteří odchází na ubytovny, do domu na půli cesty a do jiných zařízení. V nejhorším případě se z nich stávají bezdomovci nebo drogově závislí. Dalším problémem, se kterým se mladí lidé setkávají, je neschopnost hospodaření s penězi, nevědomost, na jaký úřad si zajít, o jaké dávky požádat, jak nakládat se svým volným časem apod. Výčet problémů je velmi obsáhlý. V této části mé práce se pokusím alespoň řadu z nich nastínit.

V časopise sociální práce mě zaujal rozhovor s paní PhDr. Dane Chmelíkovou, která řeší přípravu mladých lidí na odchod ze zařízení. „Příprava mladých dospělých na samostatný život je stále, dovoluji si tvrdit, nedostatečná, v některých případech je sporné, zda vůbec nějaká příprava je. Další chybějící část v životě dětí v dětském

domově je často pro chlapce mužský vzor, což vyplývá ze skutečnosti, že většina zaměstnanců dětských domovů jsou ženy. Po opuštění dětského domova je pro ně skoro každý dospělý muž autoritou a někým, komu bezmezně důvěřují.“ (vla. Překlad) (Sociální práce, 2010, s. 15)

3.1 Příprava na odchod ze zařízení

Běhounková (2012) charakterizuje proces opuštění zařízení jako proces osamostatnění nebo návratu do rodiny, který je zajišťován podporou dosavadního pečovatele. Cílem je, aby odchod dítěte byl co nejdříve, ale pouze pokud je připravený, promyšlený a citlivý. Důležité je individuální plánování a zapojení dítěte do rozhodování. Příprava na samostatný život je významná fáze, ale zatím se jí odborníci moc nevěnují. Proces přípravy na odchod dítěte má tři základní motivační síly a to zaprvé ohrožení, bolest a strach. Za druhé naděje a za třetí uvědomění.

Příprava na odchod ze zařízení je specificky zaměřena až od 15 let věku dítěte. Předtím probíhá v rámci výchovně terapeutické činnosti, kde je cíl emočně vyrovnávat dítě. Příprava dítěte na odchod ze zařízení by měla být dlouhodobá a systematická. Dle Běhounkové diferencuji přípravu dítěte na vstup do života do tří fází. První fáze přípravy dítěte je zahájení, které začíná vstupem dítěte do zařízení. Vytvoří se IP podpory a péče, na kterém se klient podílí. Druhá fáze je průběh, kdy dítěti je přidělen klíčový pracovník, který zodpovídá za průběh a plnění IP a snaží se usnadnit jeho nezávislost při odchodu ze zařízení. Na závěr této fáze probíhá loučení s institucí a ostatními členy ze zařízení. Třetí fáze je návrat do rodiny nebo do samostatného života. Odchod ze zařízení znamená převzít veškerou zodpovědnost za sebe, což vyvolává nejistotu. Proto je důležité, aby se mohl mladý člověk obrátit na poradce či průvodce, který mu pomůže s integrací do života. Proto by po odchodu ze zařízení měla navazovat ambulantní služba, se kterou by se mladiství měl seznámit už v průběhu pobytu v zařízení. Aby věděl, na koho se může obrátit, koho může požádat o radu. (Běhounková, L., 2012)

Když se budeme zabývat úspěšností integrace do společnosti, zjistíme alarmující data o mladých dospělých a jejich cestě po ukončení ústavní a ochranné výchovy. Zjistíme, že

většina dětí se vrací do původních rodin a jen málo z nich využije DPC a ještě méně azylové zařízení. Příčinou selhání mladých lidí po odchodu ze zařízení jsou podle Běhounkové limity na straně samotných mladistvých, kteří jsou poznamenáni psychickou deprivací, která vede k problematickému sebepojetí a sebehodnocení a vztahovým problémům. Na straně druhé jsou selhání zapříčiněny zařízeními, které vedou ke stigmatizaci, izolovanosti a nepřipravenosti na samostatný život. Protože po odchodu ztrácí ekonomickou a sociální jistotu. Sociální vazby mají jen v zařízení ne mimo ni, což je další velký problém. Často nemají představu o životě mimo zařízení na úrovni bydlení, obtížně si shánějí práci a těžko si ji udrží. Při prvních obtížích se dostávají do sociální izolace, ocitají se bez finanční, sociální a emocionální podpory a navíc nedůvěřují lidem a institucím. Nejproblematictější oblastí je sociální nepřipravenost. Dále také ekonomická nesamostatnost s hledáním a zaplacením bydlení. Absence emocionální podpory, nemá ochranu před problematickou biologickou rodinou nebo špatnou partou. (Běhounková, L., 2012)

Domnívám se ve shodě s Běhounkovou (2012), že častou příčinou problémů mladých lidí po odchodu ze zařízení je v nedostatečné připravenosti na samostatný život, jejich nereálné představy a očekávání.

Lze se ztotožnit s názorem Běhounkové (2012), že při dlouhodobějším pobytu v zařízení může vzniknout u dětí nežádoucí vazba na instituci, tím dochází k oslabení schopnosti samostatnosti a zvyšuje se tak riziko neúspěšnosti v začleňování zpět do společnosti. Na druhou stranu nutno konstatovat, že se pracovníci v zařízení snaží svou práci s dětmi tento názor změnit. Chybí ovšem propracovaný systém následné péče a podpory, s ohledem na individuální odlišnosti klientů jako věk, pohlaví, psychická vyzrálost apod. Další rizikové faktory odchodu ze zařízení jsou, že se musí vypořádat s náhlou svobodou, která v sobě nese riziko experimentování a řady špatných rozhodnutí.

Dalším problémem je, že mladí lidé se při nějakém problému neobrátní na zařízení, které by mu mohlo pomoci z důvodu, že by museli přiznat vlastní selhání. Chtějí dokázat, že situaci zvládnou sami. (Běhounková, L., 2012)

Příprava na odchod z ústavních zařízení by neměla být záležitostí posledního roku před tímto krokem, měla by prolínat celou výchovou v zařízení. Pracovníci by se měli snažit, aby dítě bylo po odchodu úspěšné, samostatné, které se umí rozhodovat, vytrvají při dané činnosti a hlavně, které se nevzdávají. Pak budou mít o krok blíž k normálnímu životu. Právem je kritizována izolovanost dětí v zařízení, jelikož je potřeba, aby mladí lidé mohli odcházet ze zařízení a uměli hospodařit s penězi, zajistit si stravu, zaplatit nutné poplatky apod.

V další kapitole budu popisovat potřeby, které by měly pomoci nejen při odchodu z ústavních zařízení, ale které jsou potřeba i v běžném životě.

3.2 Potřeby pro snadný odchod z ústavních zařízení

Podle Běhounkové je zajištění bydlení základní potřeba, kterou se pracovníci v ústavním zařízení snaží zajistit svým svěřencům. Některé domovy mají k dispozici tzv. „startovací byty“, kam mohou jejich děti po odchodu jít a po nějakou přechodnou dobu, než si naleznou bydlení, v nich pobývat. Velkou roli hraje spolupráce s městem či obcí, která může přidělit odcházejícímu dítěti sociální byt. Jinak se domovy obrací na Domy na půli cesty, kontaktují Centra sociální pomoci nebo azylové domy. (Běhounková, L., 2012)

Také zajištění financí je velice důležité pro bezproblémový odchod ze zařízení. Pokud má dítě v DD svůj příjem, například sirotčí důchod může si ho šetřit na odchod ze zařízení. Ale myslím si, že většina mladých neumí hospodařit s penězi a rychle tyto peníze utratí.

Dále nastává riziko, že díky jejich důvěřivosti a malému povědomí v oblasti finanční gramotnosti neodolá pokušení vzít si nevýhodné půjčky, které vedou v krajním případě k exekucím. V lepším případě se ubytuje v DPC. Sociální pracovníci mu pomohou zažádat si o dávky na Úřadu práce, jako například podporu v nezaměstnanosti, příspěvek na bydlení. Pomůžou jim s hledáním práce a jiného bydlení.

Dále je potřeba, aby si mladý člověk našel zaměstnání. Pracovníci DPC pomáhají uživatelům při hledání zaměstnání tak, že je podporují v hledání práce, pomáhají

s vytvořením životopisu a připravují je na pohovor. Poskytují jim počítač, na kterém si mohou hledat práci. Informují uživatele, že se musí zaregistrovat na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a mají povinnost docházet na pravidelné schůzky s referentem Úřadu práce. Což u nich rozvíjí sociální kompetence a zodpovědnost při vyřizování záležitostí na úřadech.

3.3 Programy a projekty pro integraci mladých lidí

Uvedu programy a projekty, které jsou pro mladé lidi, kteří se dostali do náročné životní situace a odcházejí z ústavního zařízení.

Ještě předtím, pro lepší představu vysvětlím problematiku integrace osob se syndromem ústavní závislosti dle Hartla: „Integrace osob se syndromem ústavní závislosti do života mimo ústavní zařízení je silně ztížena návykem na ústavní režim, ústavním zajištěním každodenních potřeb a z toho plynoucí omezenou schopností samostatného uspokojování osobních potřeb, strukturace života, rozhodování o životních cílech a strategiích. V této souvislosti se hovoří o hospitalismu neboli syndromu vývojových poruch dítěte jako následku nedostatečného množství potřebných podnětů při delším umístění dítěte v kolektivním zařízení. Je řazen mezi poruchy přizpůsobení“. (Hartl, P. 2000, s. 195)

Projekty podporující vzdělávání a uplatnění na trhu práce v ČR organizují nestátní organizace. Například speciální rekvalifikační kurzy pro ohroženou mládež, v nichž získávají praktické pracovní dovednosti. Zakládají se výrobní školy, v nichž se kvalifikují mladí lidé, kteří nemají dostudované základní vzdělání. (Matoušek, O., 2007)

Novinkou je výstupní program, který je pro klienty na jeden až dva měsíce před ukončením ústavní výchovy. Během této doby svěrenec ústav na většinu dní opouští a dostavuje se jen na některé vybrané programy, při níž je sledováno jeho mimoústavní chování. Další významnou alternativou ústavní výchovy je u nás sociální byt, který je zřízen v jednom bytě. V domě, kde žijí běžní nájemníci. (Matoušek O., 2003a)

Program Šance organizovaný vzdělávacím střediskem je rekvalifikačním kurzem pro problémovou mládež, která má ukončenou základní nebo zvláštní školu ve věku 16-25 let. (Matoušek, O., 2003a)

Projekt MOST pro nezaměstnanou a nekvalifikovanou mládež ve věku 15 až 18let. Je nabízeno pět odborných kurzů a to veřejné stravování, technicko- administrativní práce, montér suchých staveb, obráběč kovů a truhlář. (Matoušek, O., 2003a)

Program individuálního motivačního postupu, který sestavuje orgán pomoci v hmotné nouzi. Cílem je předejít sociálnímu vyloučení. Sestavují se konkrétní dílčí kroky a časový rozpis plnění aktivit s orgánem pomoci v hmotné nouzi. (Běhounková, L., 2012)

Projekt Do života bez rizika je pro mladé lidi, kteří dospívají v náhradním ústavním zařízení v různých druzích institucí ve věku 15 – 19 let. Cílem projektu je zvýšení povědomí o potencionálních obtížích a rizicích spojených se vstupem do samostatného života u mladých lidí. Pomáhat a podporovat mladé lidi co odchází z ústavních zařízení. (Dům otevřených možností, 2014)

3.4 Jiné varianty bydlení

Ústavní zařízení samozřejmě nemohou rodinu plnohodnotně zastoupit. A proto mladí lidé po odchodu z ústavních zařízení končí jako bezdomovci, protože se o sebe neumí postarat. V zařízení se o ně starají, vaří jim jídlo, vyperou jim, dostávají kapesné a nemusí se o nic starat. Po opuštění si však musejí poradit do velké míry sami. V možnostech bydlení jim pomáhají DPC a jiné různé alternativy bydlení. O jejich stručný výčet se pokusím níže.

Noclehárna je forma azylového ubytování poskytované lidem bez přístřeší. Mají možnost přespání a hygienickou očistu. Některé noclehárny dokonce poskytují i oblečení a jídlo. Provozní řád zakazuje požívání alkoholu, drog a agresivní chování. Existují také denní centra, kde se klienti mohou zdržovat i přes den. (Matoušek, O., 2003c)

Z důvodu požívání alkoholu se někteří bezdomovci nedostanou do noclehárny a pak musí přespat noc venku. Dalším problémem také může být, že nemají peníze na zaplacení noci v noclehárně.

Matoušek definuje azylový dům jako ubytovací zařízení pro osoby bez přístřeší, který pomáhá klientům, kteří jsou motivováni ke změně životního stylu, integraci do společnosti. Pro to v některých azylových domech klienti prochází fázemi pobytu, během nichž si klient klade postupně náročnější cíle. Ve většině azylových domů je pobyt v nich omezen na několik měsíců. Není na ně kladen tlak, aby svůj životní styl změnili. Azylové domy jsou komfortnější než noclehárny, jelikož se předpokládá, že klienti mají zaměstnání nebo jsou v důchodě, takže mohou platit vyšší úhrady za noc. (Matoušek, O., 2003c)

Problémem je, že v ČR nejsou azylové domy informačně propojeny, takže se někteří klienti stěhují z jednoho azylového domu do druhého a mají permanentní podporu společnosti v relativně příznivých podmínkách. Hlavním problémem je také nedostatek sociálních bytů s regulovaným nájmem, kde by mohl člověk usilující o integraci do společnosti žít.

Ubytovny jsou také jednou z forem poskytování ubytovacích služeb. Ale od předešlých se liší v tom, že poskytují pouze ubytování, které je finančně náročnější než předešlá zařízení. Nepokutují žádné poradenství ani další služby navíc. Zde se z něj stává samostatný jedinec.

3.5 Kompetence pro vedení samostatného života

Dále bych zmínila kompetence, které mladí lidé potřebují k tomu, aby mohli vést samostatný život. Z mnoha možných definic a pojetí pojmu kompetence uvedme přístup autorů Jaroslava Vetešky a Michaely Tureckiové, kteří kompetenci rozumí „jedinečnou schopnost člověka úspěšně jednat a dále rozvíjet svůj potenciál na základě integrovaného souboru individuálně specifických zdrojů (schopností, vědomostí, znalostí, dovedností, zkušeností, postojů, hodnot apod.), a to v konkrétním kontextu různých úkolů, činností a životních situací, spojenou dále s možností a ochotou rozhodovat a nést za svá rozhodnutí odpovědnost.“ (J. Vetešky a M. Tureckiové, 2008)

„Kompetence jsou definovány jako kombinace schopností, znalostí, dovedností a postojů, jež všichni potřebujeme ke svému osobnímu naplnění a rozvoji, aktivnímu občanství, sociálnímu začlenění a k uplatnění v pracovním životě, jsou tedy opravdu klíčové.“ (Žárská, Havlíčková, 2012, str. 8-9)

Další kompetence potřebné pro vedení samostatného života, kterými se budu zabývat v DC1 a DC2 a které jsem převzala od Žárské, jsou kompetence k samostatnosti, kompetence k řešení problémů, kompetence k plánování a organizování práce, schopnost učit se, sociální a občanské schopnosti, kompetence ke kooperaci (spolupráci), kompetence k objevování a orientaci v informacích a kompetence komunikativní. (Žárská, Havlíčková, 2012) Tyto klíčové kompetence jsou důležité pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Kompetence, které přispívají ke vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu.

Shrnutí

V této kapitole jsem se zaměřila na problematiku odchodu z náhradního ústavního zařízení, abych tím lépe porozuměla uživatelům DPC, se kterými budu v rámci výzkumného šetření uskutečňovat rozhovor. Pokusila jsem se popsat přípravu na odchod ze zařízení. Určila jsem potřeby, které je třeba naplnit, pokud se mladí lidé mají snadno integrovat do společnosti.

Dále jsem vypsala jiné varianty bydlení, kde mohou mladí lidé po odchodu z ústavních zařízení bydlet a jaké programy mohou využívat. Do DPC přicházejí mladí lidé z různých zařízení nebo ubytoven a mohou tyto výše uvedené programy využívat nebo jim mohou být doporučeny. Na závěr kapitoly jsem vypsala kompetence, které jsou podle mě důležité pro vstup do normálního života. Myslím si, že jsou potřeba k tomu, aby mladí lidé mohli vést samostatný život. Proto jsem se na tyto kompetence zaměřila i v mém rozhovoru s uživateli DPC v DC I a DC II.

Metodická část

4 Metodologické zakotvení výzkumných aktivit

Rozhodl jsem se, že se přestanu zabývat studiem neživé přírody a pokusím se pochopit, jak je to možné, že člověk sice ví, co je dobré, ale dělá to, co je zlé.

Sokratés

V této kapitole se budu věnovat hlavnímu a dílčím cílům výzkumného šetření. Samotné podkapitoly tvoří výběr výzkumné strategie, metod a technik, kterými dospěji k naplnění cílů. Zaměřuji se také na charakteristiku respondentů, tedy uživatelů Domu na půli cesty v Pardubicích. Dále zde popisuji průběh výzkumného šetření a komentuji rizika výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumné šetření bakalářské práce bude zjistit, jak uživatelé Domu na půli cesty v Pardubicích vnímají podporu a přípravu na samostatný život v období před příchodem do DPC a v rámci pobytu v něm. Ráda bych se z výzkumného šetření dozvěděla, kdo a jak jim pomáhá v přípravě na odchod z ústavních zařízení. Také mě zajímá, jak vnímají DPC samotní uživatelé. Věřím, že výsledky šetření přispějí k obohacení pracovníků DPC k lepšímu pochopení a podpoře mladých lidí, kteří odcházejí z ústavního zařízení.

Hlavní cíl rozdělím do tří dílčích cílů.

DC1: Zjistit, jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v rámci prostředí před příchodem DPC.

DC2: Zjistit, jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v průběhu pobytu v DPC.

DC3: Zjistit, jak vnímají respondenti možnosti zlepšení podpory v rámci samostatného odchodu z DPC.

Důležitým pojmem ve vztahu ke zkoumané problematice je pojem „kompetence pro vedení samostatného života“, který se promítá do prvních dvou dílčích cílů. Tímto pojmem myslím „schopnosti člověka úspěšně jednat a dále rozvíjet svůj potenciál.“ (J. Vetešky a M. Tureckiové, 2008) Blíže je tento pojem popsán v kapitole 3.5 v teoretické části práce.

4.2 Metoda výzkumného šetření

Pro splnění výzkumného cíle byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Kvalitativní výzkum jsem si zvolila, protože chci zjistit, jak je na tom Dům na půli cesty v Pardubicích poskytováním služeb a také jsem chtěla lépe porozumět problematice, prozkoumat ji hlouběji, poznat pocity a postoje respondentů. „Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.“ (Disman, 2007, s. 285)

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského jevu. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textu, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. Používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativního pozorování.“ (Hendl, 2005, s. 50)

Má za úkol odhalovat neznámé skutečnosti o sociálních a sociálně psychických jevech. (Surynek, Komárková, Kašparová, 2001)

Jsem si vědoma jistých omezení, který tento výzkum přináší. Vyznačuje se nízkou reliabilitou a vysokou validitou. Validita se vyznačuje schopností zkoumat to, co chceme vědět. (Disman, 2007)

Výhodou kvalitativního výzkumu je v tomto případě to, že nezůstává jen na povrchu, ale při řešení problematiky se získávají hloubkové popisy případů. (Švaříček a kol., 2007) Výhodou takového šetření je, že umožňuje získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu. Za jeden z nedostatků kvalitativního výzkumu považuje Hendl tu skutečnost, že jeho výsledky jsou subjektivní. (Hendl, 2005)

Nevýhody použití kvalitativního výzkumu je, že zjištěná data nelze zobecňovat, jsou platná pouze pro vzorek, ze kterého byla získána. To bude platit i pro moje výzkumné šetření, kdy závěry budou platné pouze pro zařízení sociálních služeb DPC v Pardubicích.

Smyslem tohoto výzkumu bude analyzovat, porozumět a správně interpretovat subjektivní názory respondentů na podporu a přípravu na samostatný život v rámci ústavní výchovy a jaké vidí možnosti zlepšení podpory v rámci samostatného odchodu z DPC.

4.3 Technika sběru informací

Za výzkumnou techniku jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, který mi umožní osobní kontakt s oslovenými respondenty a zároveň mi dá i prostor pro mnou předem připravených okruhů otázek. Další výhody polostrukturovaného rozhovoru Hendl spatřuje v tom, že si lze přezkoušet, zda dotazovaný otázkám porozuměl. Dotazovaný může sdělit své subjektivní pohledy a názory, samostatně navrhnout možná řešení. (Hendl, 2005)

Polostrukturovaný rozhovor je technika vedení rozhovoru, které se během rozhovoru mohou různě vyvíjet a tak objasňovat dané téma. Tato technika je náročnější z časového hlediska i z hlediska vyhodnocení získaných dat. Pozitivním prvkem je možnost se pružně přizpůsobit všem vzniklým situacím. (Švaříček a kol., 2007)

Miovský uvádí negativa polostrukturovaného rozhovoru, obtížnější analýzu dat a odchýlování od pevné struktury rozhovoru. (Miovský, 2006)

Polostrukturovaný rozhovor je též rozhovor pomocí návodu, jež je částečně řízený. Tazatel může formulaci pokládaných otázek částečně modifikovat, ale musí být probrány všechny otázky. Tazateli je umožněno, pokládat doplňující dotazy. (Riechel, 2009)

Otázky by neměly obsahovat cizí slova nebo odborné termíny, musí být všem srozumitelné.

Tabulka č. 1 Transformační tabulka

Hlavní cíl	
Cílem výzkumného šetření bakalářské práce je zjistit, jak uživatelé Domu na půli cesty vnímají podporu a přípravu na samostatný život v období před příchodem do domu na půli cesty a v rámci pobytu v něm.	
Dílčí cíle	Tazatelské otázky
DC I. Jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v rámci prostředí před příchodem DPC.	TO 1: Kde jste bydlel/a předtím, než jste přišel do Domu na půli cesty v Pardubicích?
	TO 2: Jak jste se o DPC dozvěděl/a?
	TO 3: Co Vás přivedlo do DPC?
	TO 4: Jaké dovednosti (kompetence) pro vedení samostatného života jste v prostředí, kde jste byl před příchodem do DPC, získal? Kdo vás připravoval na samostatný život?
DC II. Jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v průběhu pobytu v DPC.	TO 5: Víte co to je individuální plán? Jste spokojen se zněním vašeho IP?
	TO 6: Jak vám pomáhá váš KP s vašim IP?
	TO 7: Jaké dovednosti (kompetence) pro vedení samostatného života jste v DPC získal? Kdo vás připravuje na samostatný život?
	TO 8: Co jste dokázal/a za dobu pobytu v DPC, na co jste pyšný/á?
DC III. Jak vnímají respondenti možnosti zlepšení podpory v rámci samostatného odchodu z DPC.	TO 9: Jaké služby vám nejvíce pomohly při odchodu z DPC, abyste byl dobře připravený na samostatný život.
	TO 10: Jak probíhá příprava na odchod z DPC?
	TO 11: V čem vám DPC nepomáhá, a chtěl/a byste?
	TO 12: Co byste změnil/a v této službě?

4.4 Charakteristika souboru respondentů

Cílovou skupinou respondentů jsou osoby od 18 do 26 let věku, které využívají sociální služby Domu na půli cesty v Pardubicích. Uživatelé se nachází v nepříznivé životní situaci a nemají kde bydlet. Zázemí své rodiny obvykle nemají, někteří své rodiče ani neznají. Svoji situaci neumí sami řešit a z těchto důvodů se obrací na pomoc sociálních služeb a jednou z nich je právě dům na půli cesty.

Respondenty jsem pro účely výzkumného šetření vybírala metodou prostého záměrného výběru, který je nejjednodušším způsobem záměrného výběru. „Tento způsob výběru se uplatňuje zejména v případech, kdy se nejedná o příliš velký výběrový soubor a osoby patřící do základního souboru jsou poměrně snadno dostupné.“ (Miovský, 2006, s. 136)

Kritéria pro výběr respondentů byla následující: druh organizace poskytující sociální službu - dům na půli cesty, věk v rozmezí od 18 do 26 let, délka pobytu ve službě minimálně 3 měsíce, zkušenost s předchozím pobytem v některém z typů ústavních zařízení a ochota spolupracovat na výzkumu. Oslovila jsem 5 uživatelů služby a žádný z nich mi neodmítl poskytnout rozhovor. Pro větší anonymitu uživatelů je označuji R1-R5.

R1 je žena 21 let, prošla si klockánkem, diagnostickým ústavem a dětským domovem. S rodiči není v kontaktu, jen s babičkou. Pobírá invalidní důchod ve 3. stupni, má omezenou způsobilost k právním úkonům, snaží si ušetřit peníze a najít si bydlení.

R2 je muž 20 let, prošel si dětským domovem. Nyní pracuje a snaží si našetřit peníze na podnájem. Je stíhán za trestný čin, sex s nezletilou osobou.

R3 je muž 22 let, prošel si diagnostickým ústavem, výchovným ústavem se školou a školní jídelnou. S rodinou je v kontaktu, ta ho však využívala, jen kvůli penězům. Má práci, ale musí splácet dluhy a chtěl by si našetřit na podnájem.

R4 je muž 23 let, prošel si dětským domovem, protože jeho matka neumí hospodařit s penězi. S rodinou je v kontaktu, ale ta jej využívá jen kvůli financím. Má práci, ale na černo. Chtěl by si našetřit na podnájem.

R5 je muž 24 let, prošel si diagnostickým ústavem. S rodinou je v kontaktu, ale odešel od ní, protože se chtěl osamostatnit. Má práci a chce si zažádat o sociální byt, ale nejdříve musí splatit finanční závazky vůči městu.

4.5 Popis průběhu sběru dat

Rozhovory jsem uskutečňovala v průběhu praxe v prosinci 2015 v Domě na půli cesty v Pardubicích s 5 uživateli služby. Při rozhovorech jsem použila otevřené tazatelské otázky, které jsou uvedeny v transformační tabulce. Rozhovory jsem nahrávala na diktafon. Respondenti s nahráváním souhlasili. Otázky jsem kladla podle předem připravených otázek. Rozhovory se uskutečnily ve společenské místnosti. Délka jednotlivých rozhovorů se pohybovala okolo 45min. Na začátku rozhovoru jsem všechny účastníky seznámila s tématem mé práce a s jeho cílem. Uživatele DPC jsem ujistila o anonymitě výzkumu, pak teprve došlo k nahrávání rozhovorů. U každého uživatele jsem se po položení tazatelských otázek musela doptávat. Odpovídali stroze a většinou jen jedním slovem.

Na konci rozhovoru jsem respondentům poděkovala. Záznamy jsem poté doslovně přepsala do počítače. Data jsem zpracovávala a interpretovala pro dosažení odpovědi na hlavní výzkumnou otázku. Přepis jednoho rozhovoru s uživatelem DPC uvádím v příloze A. Přepisy ostatních rozhovorů jsou uloženy v mém osobním archívu.

4.6 Rizika výzkumu

Musím vzít i v úvahu rizika výzkumu, jako síla prvního dojmu nebo tendence vypouštět informace, které se jeví jako překvapivé a v rozporu s dosavadním významem dat. Disman také upozorňuje na nahrávací zařízení, které zaznamenává jen zvuk, uniká mu neverbální komunikace a nepochytí výzkumníkovy nápady a poznámky, které by s procesem získávání dat měly být synchronizovány. Měli bychom se snažit nezobecňovat, neusuzovat a neužívat odborný slang. (Disman, 2007)

Sami se často zaslepujeme tím, že máme v mysli mnoho předpokladů o výsledcích, ale tomu se budeme snažit předcházet. Výběr subjektů může být ztížen jejich neochotou ke spolupráci, s tímto jsem se naštěstí nesetkala. Uživatelé DPC byli vstřícní a rádi se

podělili o své zkušenosti s ústavními zařízeními. Spíše jsem je musela usměřňovat, aby odpovídali jen na kladené otázky a neodbíhali od tématu. Problém při získávání informací může být, že ke mně uživatelé DPC nebudou mít důvěru, budou se bát zveřejnění rozhovoru sociálním pracovníkům. Mohou tedy některé informace zatajovat, nebo podávat v jiném světle.

Poznatky nelze zobecňovat na jiné subjekty a jevy. Uvědomuji si omezení i riziko v tom, že mám relativně malé množství zkoumaných jedinců, ale z důvodu kapacity v Domě na půli cesty v Pardubicích to jinak nebylo možné. Obtížná je generalizace závěrů a opakovatelnost odpovědí. (Veselý, 2016)

Výzkumná část

5 Interpretace získaných poznatků

V této kapitole bakalářské práce jsem se pokusila ze získaných odpovědí analyzovat postoje oslovených respondentů na jednotlivé probírané okruhy. Postupně proberu všechny dílčí cíle a na závěr každé podkapitoly uvedu shrnutí. Výsledky mého výzkumného šetření jsem se rozhodla interpretovat prostřednictvím stanovených dílčích cílů, které jsem si určila na začátku své bakalářské práce a výzkumného šetření. Dílčí cíle jsou vypsány v transformační tabulce. Interpretace budu prokládat doslovnými citacemi respondentů, které budu uvádět kurzívou a v uvozovkách.

5.1 Interpretace vztahující se k dílčímu cíli 1

DC 1- Jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v rámci prostředí před příchodem do DPC?

Cílem tohoto dílčího cíle je zjistit, odkud tito lidé přišli do Domu na půli cesty, jak se o DPC dozvěděli a proč do zařízení přišli. A zda v předchozích zařízeních rozvíjeli jejich kompetence, které by jim pomohly žít samostatně.

TO 1: Kde jste bydlel/a předtím, než jste přišel do DPC v Pardubicích?

Při této otázce respondenti uváděli, že si prošli více zařízeními. Jeden respondent mi sdělil, že si před vstupem do DPC prošel dalšími 5 zařízeními. Prošel si diagnostickým ústavem, DPC, chráněným bydlením, dětským domovem Klokánkem. R1: *„V Opavě v chráněném bydlení a před tím v domě na půli cesty v Květný. To bylo v děčáku v Moravský Třebový, předtím v diagnostickém ústavu v Hradci Králové a předtím jsem ještě byla v Klokánku v Brně. A pak mě dali do diagnostáku.“* Další respondent uvedl, že byl v diagnostickém ústavu, ve výchovném ústavu se školou a školní jídelnou a v domě na půli cesty. R3: *„Úplně prvně teda diagnosták Hradec Králové, pak mě šoupli do výchovného ústavu se školou a školní jídelnou a pak jiný výchovný ústav a potom v domě na půli cesty.“* Také sem přichází klienti z dětských domovů, kteří si prošli startovacími byty. R2: *„Jakoby nejdřív jsem šel poprvý do dětského domova v Horní*

Černý. *A asi po 15letech jsem šel do Dolní Černý se sestrou, protože tam maj jakoby takový startovací byty.*“ Ne všichni respondenti byli ve více zařízení. Jeden respondent uvedl, že byl jen v dětském domově a další respondent mi sdělil, že byl jen v diagnostickém ústavu.

TO 2: Jak jste se o DPC dozvěděl/a?

Prostřednictvím odpovědí na tazatelské otázky bylo zjištěno, že se uživatelé dozvěděli o Domu na půli cesty od svých přátel nebo od bývalých uživatelů této sociální služby. R4: *„Tady bydlel kamarád právě, že taky“* R5: *„Od kamarádů.“* Další respondent uvedl, že se o DPC dozvěděl od sociální pracovnice v Azylovém domě v Pardubicích, kde respondent žádal o pobyt. Jeden z respondentů uvedl, že se o službě dozvěděl v Centru Don Bosco, které také pomáhá mladým lidem, kteří odcházejí z ústavních zařízení. R2: *„O tomhle mi řekli tady v Pardubicích v Don Boscu.“* Podle respondentů, se kterými jsem uskutečnila rozhovor a kteří do centra dochází, je toto centrum velice užitečné pro mladé lidi. Další respondent se o DPC dozvěděl ze zařízení, ve kterém žil před vstupem do Domu na půli cesty. R1: *„No, často jezdím do diagnostáku do Hradce a vlastně oni mi to pomohli najít a pak mi to vlastně pomohli i zařídit.“* R3: *„No, v Hrošárně, poslední rok.“* Je dobré, že zde funguje komunikace mezi zařízeními a že na sebe služby navazují a snaží se klientům najít jiné alternativní bydlení.

TO 3: Co Vás přivedlo do DPC?

Respondenti uvádějí, že přišli do Domu na půli cesty z důvodu osamostatnění se. Myslím, že částečné osamostatnění v DPC mají, ale když s něčím potřebují pomoc, tak se mají na koho obrátit. R5: *„Chtěl jsem se osamostatnit.“* Dle sdělení respondentů přišli do zařízení z důvodu, že se jim nelíbilo v zařízení, kde byli předtím. R1: *„Protože se mi to tam nelíbilo. Bylo to tam jako ve vězení.“* Respondenti uváděli, že neměli kam jít a potřebovali poskytnout ubytování. R4: *„No tak jsem neměl kam jít, táta mi umřel a máma neměla peníze jako vůbec a tak jsem se sem musel nastěhovat, jinak bych byl venku.“* Podle vyjádření respondentů v DPC hledali to, co jim chybělo. Neměli kde spát, kde si uvařit, kde se setkávat se svými kamarády, kde trávit volný čas a hledali místo, kde by se cítili v bezpečí.

TO 4: Jaké dovednosti (kompetence) pro vedení samostatného života jste v prostředí, kde jste byl před příchodem do DPC, získal? Kdo vás připravoval na samostatný život?

Nejdříve respondenti uváděli, že je v ústavních zařízení na samostatný život nepřipravovali a při pobytu v něm žádné kompetence nezískali. R1: *„Oni tam vlastně všechno dělali s náma. Takže do obchodu s náma chodili, no, všechno dělali s náma.“* Ale potom, co jsem se začala konkrétněji vyptávat, respondenti uváděli, že je učili hospodařit s penězi. R2: *„Tak nám dávali na víkendy peníze a s tím jsme si měli hospodařit sami.“* Respondenti uváděli, že je v dětských domovech učili plánovat si volný čas R2 odpověděl: *Oni jednou zavedli to, že nám každému dali notýsek, a když jsme přijeli v pátek z intru, tak jsme si vlastně měli napsat, do toho notýsku, co budeme dělat o víkendu.* Podle vyjádření dvou respondentů, kteří dochází do Centra Don Bosco, které jsem výše zmínila, jim nejvíce pomohlo při přípravě na samostatný život. R2: *„Ale ono to spíš nebylo v tom domově, ale v tom Don Boscu právě.“* Respondent se zmínil o víkendových pobytech, kde je učili finanční gramotnosti, nacvičovali a rozvíjeli jejich dovednosti. R2: *„A tam jsme dostali rozpočet právě a udělali jsme si skupinky a chodili jsme nakupovat a vařili jsme si pro tu skupinku.“* Další respondent uvedl kurzy, které absolvoval v Centru Don Bosco. Pomocí nichž získali dovednosti orientovat se v informacích, schopnost orientovat se v problematice jednání s úřady a institucemi. R3: *„Ze začátku byli počítačové kurzy“* Učili se vyplňovat žádosti o dávky, zažádat si o občanský průkaz, zaevidovat se na Úřadu práce. R3: *„První úkol byl si udělat občanku, to samí rodný list tyhle ty papíry, abychom se mohli někam evidovat. Takže pak se letělo na pracák se zaevidovat pak na pojišťovnu a na sociálku, zažádat o dávky.“* V rozhovorech se také objevil ještě jeden významný krok. Je to účast na projektu, který je realizován mimo ústavní zařízení, jehož dobrou myšlenkou je během víkendu připravit mladý lidi na běžný život. Museli se orientovat ve městě, kde se jaké obchody nachází a jaké zboží se v nich dá koupit. *„Taky jsme dostali úkol, že jsme museli najít po celých Pardubicích nejlevnější ale i kvalitní pračku nebo počítač nebo i potraviny, instalatérské věci nebo tak něco. A běhali jsme po Pardubicích po bazarech a krámech.“* Z výpovědí respondentů bylo patrné, že tyto aktivity však nemají takový

efekt, aby se mladí lidé po odchodu ze zařízení uměli v životě orientovat a samostatně žít. Jedná se o jednorázovou záležitost a hlavně jim chybí opakovatelnost, ale lepší než žádná příprava.

Mladí lidé co byli v diagnostickém ústavu nebo ve výchovném ústavu, uvedli, že je nijak na odchod ze zařízení nepřipravovali. V těchto zařízení spíše sledovali jejich chování. Ze sdělení respondentů, bylo znát, že by se to mělo změnit a i tady by se měli připravovat na vstup do běžného života. R3: „*V Hrošárně asi nic, tam to bylo na h... To byl výchovňák, tam nás jen sledovali a študovali.*“ R5: „*Asi nic. Akorát vás pořád hlídali a kontrolovali. No nic nás neučili.*“

Shrnutí DC 1

Po analýze odpovědí respondentů se ukázalo, že si někteří z respondentů prošli více zařízeními. Nejčastěji respondenti uváděli diagnostický ústav a to ve 3 případech. Další 2 respondenti uvedli, že byli v dětském domově.

Podle vyjádření respondentů se uživatelé o službě DPC dozvěděli od svých přátel, bývalých uživatelů služby, z jiného zařízení, ve kterém žádali o pobyt nebo ze zařízení ve kterém žili.

Dle sdělení respondentů jsem zjistila, že většina uživatelů přišla do DPC z důvodu poskytnutí ubytování, osamostatnění se nebo, že se jim nelíbilo v předešlém zařízení.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že si uživatelé z ústavních zařízení nejsou vědomi podpory v rozvíjení kompetencí. Až po dalším dotazování si respondenti uvědomili, že v ústavním zařízení jejich kompetence rozvíjeli. Učili je plánovat si volný čas a rozvíjeli jejich schopnosti a dovednosti potřebné pro uplatnění v běžném životě a finanční gramotnost.

Z většiny rozhovorů je patrné, že se ústavní zařízení při odchodu mladých lidí snaží zajistit pouze ubytování. Je vidět nedostatek v celkové přípravě. Nácvik a rozvoj sociálních dovedností je pouze u dvou respondentů prováděn víkendovým pobytem, kurzy nebo účastí na projektu v zařízení Don Bosco. Tady se mohou mladí lidé naučit některým dovednostem, které pak mohou využít i v životě. Z výpovědí respondentů

bylo patrné, že ani tento krok není žádnou hlubší průpravou, jelikož je to krátkodobá záležitost a oni to brzy zapomněli. V rozhovoru u klientů diagnostického ústavu žádná příprava na odchod nebyla, jen pozorovali jejich chování a hlídali je.

Z výpovědí vyplývá, že je na odchod z ústavních zařízení, nejvíce a nejlépe připravilo Don Bosco.R3: „*Tak asi nejvíce mi pomohlo Don Bosco.*“

5.2 Interpretace vztahující se k dílčímu cíli 2

DC2 - Jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v průběhu pobytu v DPC?

Cílem tohoto dílčího cíle je zjistit, jestli uživatelé DPC ví, co je individuální plán, jestli jsou s ním spokojeni a jak jim klíčový pracovník pomáhá s jeho plněním. Jaké dovednosti pro vedení samostatného života získali v průběhu pobytu v DPC. Co dokázali v průběhu pobytu a na co jsou pyšní.

TO 5: Víte co to je individuální plán? Jste spokojen se zněním vašeho IP?

Zajímalo mě, jak mi jednotlivý uživatelé vysvětlí, co je individuální plán a také, jak ho vnímají. Prostřednictvím odpovědí na tazatelské otázky bylo zjištěno, že uživatelé DPC vědí, co je individuální plán, a jsou s jeho zněním spokojeni, jelikož v jejich odpovědi zaznívá, R3: „*Je to plán, kterej jsme si sestavili sami*“. R1: „*Je to takovej papír, to, že jsme si sedli a vyplnili a dali jsme do toho cíle a jsem s ním spokojená.*“ A respondent 2 to vysvětlil takto: „*Je to prostě plán, kterej chci splnit za nějakou dobu, prostě si řeknu, body který v tom plánu měli bejt a pak mám různý konzultace s tou sociální osobou.*“

Domnívám se, že si uživatelé myslí, že je individuální plánování smysluplné a slouží oběma stranám k tomu, aby nedocházelo k nedorozumění a k neshodám, aby v IP bylo to, jaké má uživatel potřeby a cíle a jak postupovat při jejich dosahování. Sociální pracovník dohlíží, aby byl cíl dobře naformulovaný a naplňoval princip SMART, který jsem vysvětlila v kapitole 2.6. Jsem ráda, že z rozhovoru s respondenty vyplynulo, že si IP vytvářeli sami a že je k těmto cílům nedotlačil sociální pracovník. Protože IP by měl obsahovat cíle a potřeby uživatele a ne to, co si myslí sociální pracovník, že je pro uživatele dobré.

TO 6: Jak vám pomáhá váš klíčový pracovník s vaším individuálním plánem?

Ukazuje se, že uživatelům DPC klíčový pracovníci nejvíce pomáhají se splácením dluhů, tím že jim pomáhají zjistit, kde a kolik dluží a pomáhají jim s komunikací s věřiteli a s vytvořením splátkového kalendáře. R2: „...*co všechno musím zaplatit za ten měsíc, prostě rozdělit ty peníze. A Spoření a takový věci.*“ Respondent uvedl, že ho učí pracovat s financemi, aby neutrácel všechny své finance najednou za drahé značkové oblečení nebo za nepotřebné věci. R4: „*Že umím pracovat s penězi. Já když jsem měl peníze, tak jsem je vždycky všechny utratil a pak jsem neměl.*“ Respondenti uvádějí, že jim sociální pracovníci pomohli s žádostmi o dávky. R5: „*Taky mi Milan pomohl si podat žádosti o dávky*“. Podle vyjádření respondentů jim pomáhají se šetřením peněz na bydlení, tím že si schovávají peníze u sociálních pracovníků v kanceláři. R1: „*Vždycky odložíme z toho, co mi přijde, odložíme do úspor.*“ Dle sdělení respondentů jim sociální pracovníci pomáhají s hledáním práce, což je velice důležité proto, aby se mohli aktivně uplatnit na trhu práce, což je velkým předpokladem k získání hmotného zabezpečení a tím i možnost integrovat se do běžné společnosti. R3: „*Nechávala mě hledat práci na počítači, odpovídat na e-maily. Ještě díky telefonu, když mi ho půjčila, jsem to obvolával. Trénovali jsme pohovory a někdo mě na to ten pohovor připravovala.*“ Podle vyjádření respondentů se sociální pracovníci v DPC snaží pomáhat se vším, co ten daný uživatel potřebuje a se vším, co má napsané v individuální plánu. Respondent uvedl, že mu pomáhají s učením do školy, aby si zlepšil známky a nepropadl. Provádí ho po Pardubicích, aby se zde orientoval a věděl, kde jsou obchody a úřady atd. Dále uvádějí, že jim pomáhají zařídit si praktické doktory a zubaře a zprostředkovávají mu kontakt se společenským prostředím. R1: „*No ze začátku se mnou chodil hodně k doktorům, pomohl mi je zařídit. Potom se mnou chodil na nákupy, vysvětloval mi ty ceny a tak. Ukazoval mi, kde ty obchody jsou a tak. Zařídil mi tu Apolenku a byl tam i se mnou. A teď kon jak my začla ta opatrovnice, tak tam se mnou půjde. Bude to se mnou domloutvat tu opatrovnici, jak to bude dál. A vlastně mi zařídil CEDR. A pomáhal mi koupit MP3.*“

TO 7: Jaké dovednosti (kompetence) pro vedení samostatného života jste v DPC získal? Kdo vás připravuje na samostatný život?

Prostřednictvím odpovědí na tazatelské otázky bylo zjištěno, že uživatelé DPC získali dovednost k objevování a orientaci v informacích, například při hledání práce. Ve výpovědích respondentů se objevuje důraz na to, že je naučili finanční gramotnost. R1: „*Potom se mnou chodil na nákupy, vysvětloval mi ty ceny a tak.*“ Dle sdělení respondentů je sociální pracovníci učí psaní životopisu a zasílání ho do firem. R5: „*Tak ještě mě učili si napsat životopis a ukazovali mi, jak se posílá.*“ Snaží se je také vést k samostatnosti, aby s každým problémem hned nechodili pro radu k sociálním pracovníkům. Respondenti uváděli, že si musí sami dojít na Úřad práce, zjistit kdy jsou úřední hodiny, jakým spojem se tam můžou dostat a musí si to naplánovat tak, aby tam byli včas. To je podněcuje k tomu, aby si dokázali zorganizovat čas. Také uvedli, že jim pomáhají zlepšit nebo si udržet pracovní návyky tím, že mají rozpis úklidu, kterým se musí řídit a plnit ho. Kompetence pracovní, jim pomůže se aktivně uplatnit na trhu práce, což je první předpoklad k získání hmotného zabezpečení a tím i získání možnosti začlenění se do společnosti. R3: „*Musel jsem začít uklízet ve společných prostorách, jelikož máme rozpis úklidu a ten musím plnit.*“ Vedou je k tomu, aby si vařili zdravě a levně, hledali si recepty na internetu. R1: „*Říkají mi, abych jedla zdravě a hodně si hledala recepty na internetu.*“ Dle sdělení respondentů se je snaží vést k smysluplnému trávení volného času. R5: „*A dobře trávil svůj volný čas.*“ Z rozhovoru s respondenty vyplynulo, že se nedokážou studiu pravidelně věnovat a nemají snahu se něco naučit, proto školu nezvládají a ani ji většinou nedokončí. Další dovednosti, které respondenti uvedli, jsou kompetence sociální a občanské. Mezi sociální dovednosti patří, účinně spolupracovat ve skupině, podílet se společně na vytváření pravidel práce v týmu, přijetí nové role v pracovní činnosti, ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi a efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu. R5: „*Akorát se mě snaží zapojit do skupiny, a abych se choval hezky k ostatním.*“ Respondenti uváděli, že u nich rozvíjí kompetence komunikativní, při komunikaci s úřady a pracovními agenturami. R4: „*Naučil jsem se hodně komunikovat, protože když jsem třeba předtím šel na pohovor, tak jsem nevěděl, jak se zeptat nic.*“ Ukazuje se, že uživatele připravuje na samostatný život, buď Centrum Don Bosco. R3: „*Tak asi nejvíce mi pomohlo Don*

Bosco. “ Nebo je připravuje sociální pracovník v DPC. R1: „*Tak to je pan Milan a paní Káťa.*“

TO 8: Co jste dokázal/a za dobu pobytu v DPC, na co jste pyšný/á?

Po položení této otázky hned nevěděli co říci, ale nakonec mi na tuto otázku nejčastěji odpovídali, že jsou pyšní na to, že si vytvořili životopis, našli si práci a vydělali si peníze a hned je neutratili. R2: „*Vydělat si peníze. Neutratit je všechny.*“ R3: „*Našel jsem si práci.*“ Dále respondenti uváděli, že začali z vydělaných peněz splácet dluhy. R3: „*Taky že jsem začal splácet dluhy.*“ Jeden respondent je pyšný na to, že začal komunikovat s cizími lidmi, jelikož se dříve styděl a také je pyšný, protože si po sobě začal uklízet a sociální pracovnice ho nemusí stále napomínat. R5: „*Taky jsem začal komunikovat s cizíma lidma, to jsem se dřív styděl a taky jsem si po sobě začal uklízet.*“ Ukazuje se, že jsou respondenti pyšní na to, že řeší svoji situaci, zvládají běžné domácí práce a že se osamostatnili. R3: „*Bylo to tady takový větší osamostatnění.*“ Respondent uvedl, že je pyšný na to, že dokáže sám cestovat vlakem. R1: „*Do diagnostáku jezdím sama.*“ Dle sdělení respondentů vyplývá, že jsou pyšní, že si sami vaří a že skončili se svou závislostí. R1: „*Zkousím sama vařit. Už nehulím ani nepiju.*“

Shrnutí DC 2

Z realizovaných rozhovorů s jednotlivými uživateli DPC v Pardubicích vyplynulo několik zajímavých názorů, ale i obecně známých poznatků o procesu individuálního plánování, který probíhá v každé organizaci a to v kontextu standardů kvality. Analýza potvrdila, že uživatelé vědí, co je to individuální plán a jsou spokojeni s jeho zněním. V jejich odpovědích zaznívá, že je to plán, který si sami vytvořili a který se snaží plnit. Je stanoven na určitý čas a v průběhu dochází na konzultace k sociálnímu pracovníkovi, kde hodnotí plnění IP.

Ukázalo se, že se respondenti z domu na půli cesty naučili mnoho dovedností, které využijí v běžném životě. Sociální pracovníci v DPC se snaží, aby byli uživatelé zodpovědnější a uměli hospodařit s penězi. Dle sdělení respondentů většina už přišla se základními dovednostmi, jak vést domácnost. Respondenti uvedli, že sociální pracovníci jim pomohli s kompetencemi orientovat se v informacích a vyhledávání

informací, jako je hledání práce a pracovních agentur nebo vědět na jaký úřad si zajít, kdy jsou úřední hodiny. Dalším úkolem uživatelů DPC je, zajistit si nového praktického lékaře a zubaře, jelikož většina uživatelů není z Pardubického kraje a doktory má daleko. Podle vyjádření respondentů se musí zaregistrovat na Úřadu práce v Pardubicích, s tím vším jim sociální pracovníci pomáhají a dohlížejí nad nimi. Další kompetence, na které se zaměřuji podle Žárské, je kompetence zvládat učit se. S touto kompetencí mají uživatelé Domu na půli cesty problém. Z rozhovoru s respondenty vyplynulo, že se nedokážou studiu pravidelně věnovat a nemají snahu se něco naučit, proto školu nezvládají. Sociální pracovníci jim zprostředkovávají možnost si vzdělání doplnit a snaží se je motivovat k pravidelnému učení a tím dosáhnout dokončení vzdělání, aby měli větší možnosti na trhu práce.

Po odpovědích respondentů na otázku, co dokázali za dobu pobytu v DPC, se ukázalo, že pomoc uživatelům Domu na půli cesty není zbytečná a jeho uživatelé se spoustu věcí naučili a pomalu se začínou zařazovat do běžného života.

5.3 Interpretace vztahující se k dílčímu cíli 3

DC 3 - Zjistit, jak vnímají respondenti možnosti zlepšení podpory v rámci samostatného odchodu z DPC.

Cílem tohoto dílčího cíle je zjistit, v čem jim DPC nepomáhá, a chtěli by. Jak probíhá příprava na odchod z DPC. Jaké služby by jim nejvíce pomohly při odchodu z DPC, aby byli dobře připraveni na samostatný život. A také, co by uživatelé DPC změnili na této službě.

TO 9: Jaké služby vám nejvíce pomohly při odchodu z DPC, abyste byl dobře připravený na samostatný život?

R1 uvedl jako službu, „CEDR“, která je pro lidi duševně nemocné a tělesně postižené. Tito lidé jsou těžko zaměstnatelní. Tato služba pomáhá s rozvíjením pracovních návyků a k osamostatnění. Dle sdělení respondenta se v CEDRU setkává s lidmi v podobné životní situaci a můžou si sdělovat své životní zkušenosti. Respondent uvedl, že se v zařízení učí nové dovednosti jako je pletení košíků a výroba dekorativních

předmětů. Ostatní respondenti uvádějí, že neví, jaké služby by potřebovali, že jim DPC všechno zajišťuje. R3: *„Nevím, to všechno zajišťují.“*

Respondenti uváděli, že služby, kterých si nejvíce cení, jsou poskytnutí ubytování, vedení k ekonomické nezávislosti, pomoc v kontaktu s úřady a s ostatními institucemi, které jim pomáhají řešit jejich životní situaci. Také nácvik komunikačních dovedností, pomoc při nákupu a vaření, podpora v samostatnosti, sociální, pracovní a finanční poradenství.

Dva respondenti uvedli, že využívají služby Centra Don Bosco, které jim pomáhá se začlenit se do společnosti. Pořádají kurzy, které je mají připravit na život. R3: *„Pořádají různé akce, kurzy, semináře a tábory.“* Poskytují finanční poradenství, sociální rehabilitaci a doprovázení. R2: *„Spoření a takové věci v tom Don Boscu a rozpočet.“* Jeden respondent dochází do nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – Free klub, které nabízí preventivní a volnočasové aktivity. R4: *„Byly tam někdy besedy třeba o práci nebo o financích, taky at' nepijem“* Zaměřují se na mapování a rozvíjení silných stránek klienta. Učí je finanční gramotnost, pomáhají orientovat se v problematice jednání se zaměstnavateli a pracovními agenturami a při obstarávání osobních záležitostí. R4: *„Říkali jsme si, kolik co stojí a kde to můžem koupit. Zkoušeli jsme si pohovor. A když se zajímáte o práci, tak kde ji najít a jak se taky zachovat.“*

TO 10: Jak probíhá příprava na odchod z DPC?

Jakmile jsem zmínila tuto otázku, tak se zalekli a říkali, že na odchod je ještě brzy, že jsou v DPC krátce. R3: *„Tak jako zatím není kam spěchat. Nejdřív vyřešit všechny dluhy a tohle.“* Poté uváděli, že se připravují tak, že si hledají podnájem a šetří si peníze na odchod z DPC, aby byli schopni platit nájem. R5: *„No tady je ta příprava na to až odtud odejdu, tak abych měl ty peníze našetřený.“* Dle výpovědí respondentů příprava probíhá tak, že se učí být samostatní, umět dovednosti, které samostatné bydlení přináší a umět hospodařit s penězi, jelikož tyto dovednosti budou potřebovat v běžném životě. R1: *„Učí mě, abych byla samostatná a uměla si třeba uvařit.“* Z rozhovoru s respondenty vyplynulo, že pokud seženou práci a bydlení, tak se na odchod ze zařízení

těší. Myslí si, že jim to přinese pocity svobody a hrdosti, že se osamostatnili. Na druhou stranu se však obávají odchodu a jsou si nejistí.

Respondenti uvádějí, že je sociální pracovníci snaží připravit na odchod z DPC tak, že jim pomáhají s plněním jejich IP. Snaží se jim poskytnout podmínky k tomu, aby uživatelé docílili bezproblémového odchodu ze zařízení, dosáhli uplatnění a osamostatnění v běžném životě. Dle sdělení respondentů, je pod pohružkou ukončení smlouvy, snaží motivovat k tomu, aby se snažili zlepšit svou životní situaci a byli připraveni na odchod z DPC. R5: *„Ale oni mě můžou kdykoli vyhodit, musím sekat latinu, jinak budu venku.“* Respondenti uvedli, že smlouva se uzavírá na dobu 3 měsíců, což není moc dlouhá doba a smlouva se může kdykoli ukončit, pokud poruší řád DPC. R4: *„Ale smlouva je jen na 3 měsíce, takže můžu být za chvíli na ulici. Musím plnit ten svůj plán, abych tu mohl zůstat.“*

TO 11: V čem vám DPC nepomáhá, a chtěl/a byste?

Respondenti neuvedli nic, v čem by jim DPC nepomohl. R2: *„Já si jako myslím, že mi pomáhají ve všem.“* Ukázalo se, že když uživatelé něco potřebují, tak jim sociální pracovníci pomohou. R3: *„Já vždycky když něco potřebuju, tak se domluvím a přijdu a oni mi vždycky pomohli, takže nevím.“* Ale na druhou stranu respondenti uvedli, že se je snaží naučit, aby byli samostatní a aby si zařídili některé osobní záležitosti sami. R1: *„Samozřejmě že semnou nedělají všechno, taky chtějí, abych dělala něco sama. Musím si zajít na nákup, do diagnostáku jezdím sama, i teď do CEDRU už semnou nechodí.“*

TO 12: Co byste změnil/a v této službě?

Prostřednictvím odpovědí na tazatelské otázky bylo zjištěno, že by respondenti změnilo na této službě to, aby tato služba trvala déle než jeden rok. Naopak jeden respondent uvedl, že je to motivující, když ví, že si musí najít práci a plnit IP, jinak mu ukončí smlouvu. R4: *„A víte, že se potom třeba sem můžete vrátit, ale už musíte něco dělat, najít si práci, protože tady vás ze dne na den můžou vyhodit.“* Respondent 1 uvedl, že by si přál, aby pracovníci měli delší pracovní dobu. R1: *„Asi aby tady ty pracovníci byli dýl.“*

Z rozhovoru s respondenty se ukazuje, že někteří nejsou spokojeni se sociálními pracovníky. Některým vadí, že jim pracovníci nedovolí pracovat na černo. R4: *“...aby nás nechali dělat práci na černo.”* Naopak jiný respondent uvedl, že jsou v DPC lepší pracovníci, než tu byli předtím. R3: *„Já si nemůžu stěžovat. Oproti těm pracovníkům, co tu byli dřív, je to o hodně lepší.“* Dále jeden respondent uvedl, že se mu nelíbí, že je sociální pracovníci kontrolují, zda byli na daném úřadě, jestli byli na pohovoru a také zdali chodí do práce. R5: *„Akorát ty razítka mě štvaly, jak jsem musel mít, když jsem šel někam žádat o práci.* Respondent uvedl, že se mu nelíbí nepořádek ve společných prostorách DPC v Pardubicích, a proto by navrhl přísnější kontrolu úklidů. R1: *„Nelíbí se mi, že je tady nepořádek.“* Jinak jsou uživatelé v DPC spokojeni. R2: *„, Já si myslím, že asi dělají všechno dobře. Stačí mi to.“*

Shrnutí DC 3

Z odpovědí respondentů vyplývá, že se uživatelé Domu na půli cesty na pracovníky zařízení mohou obrátit s jakoukoli prosbou o pomoc.

Po analýze odpovědí respondentů na tazatelskou otázku, jak probíhá příprava na odchod z DPC, bylo patrné, že nechtějí odejít z DPC a nepřemýšleli o odchodu. Nechtějí se bavit o odchodu, myslí si že, je na odchod ještě dost času. Nakonec respondenti uvedli, že se připravují na odchod tak, že se učí být samostatní, umět dovednosti, které samostatné bydlení přináší a umět hospodařit s penězi. Ale dle sdělení respondentů si jsou vědomi toho, že jim mohou sociální pracovníci kdykoli ukončit smlouvu a pak by ze služby museli odejít.

Analýzou odpovědí jednotlivých respondentů bylo zjištěno, že služby, které jim nabízí DPC, jim vyhovují. Někteří z respondentů uvedli, že dochází i do jiného zařízení, kde jim poskytují další návazné služby.

V návrzích, co zlepšit v Domě na půli cesty, zaznívá, že by chtěli, aby tato služba trvala déle než jeden rok a požadují, aby pracovníci měli delší pracovní dobu. Dále respondenti uvedli, že si přejí, aby mohli pracovat na černo, a nelíbí se jim kontrola ze strany sociálních pracovníků. Jinak jsou se službou dům na půli cesty spokojeni.

Závěr

Problematika ústavních zařízení pro děti a mládež byla již popsána v řadě odborných prací, ale většinou jsem se setkala s kritikou takových zařízení z pohledu odborníků.

Moje práce je zaměřena na „Odchod z ústavního zařízení jako náročná životní situace.“ Důvodem výběru tohoto tématu bylo, že je tato problematika velmi aktuální a také proto, že jsem absolvovala praxi v Domě na půli cesty v Pardubicích. Problematika odchodu z ústavních zařízení mě zaujala.

Cílem textu bakalářské práce je upozornit na význam problematiky odchodu z ústavních zařízení. Při zpracování teoretické části jsem si uvědomila, že jsem si vybrala hodně široké téma. V teoretické části jsem považovala za nutné nejdříve objasnit pojem ústavní výchova. Dále jsem přistoupila k problematice a nedostatky v ústavní výchově, kterých je nepřeberné množství. Otázkou je, zda se s těmito problémy a nedostatky někdo zabývá a snaží se je vyřešit? Jediné zlepšení vidím v transformaci ústavních zařízení. Také jsem zmínila pojem náročná životní situace. Ve druhé kapitole jsem popsala ústavní zařízení jako diagnostický ústav, výchovný ústav a dětský domov. Poté se konkrétněji zabývám sociální službou DPC v Pardubicích, protože moji respondenti ve výzkumném šetření, jsou uživatelé této služby. Ve třetí kapitole jsem se věnovala odchodu z ústavního zařízení. Dále jsem se zaměřila na jiné varianty bydlení, kde mohou mladí lidé po odchodu z ústavních zařízení pobývat a jaké programy mohou využívat.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak uživatelé Domu na půli cesty v Pardubicích vnímají podporu a přípravu na samostatný život v období před příchodem do DPC a v rámci pobytu v něm. Aby došlo ke splnění hlavního cíle, byly formulovány dílčí cíle v následujícím znění: *„Jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v rámci prostředí před příchodem do DPC. Jak vnímali respondenti podporu rozvoje kompetencí pro vedení samostatného života v průběhu pobytu v DPC. Jak vnímají respondenti možnosti zlepšení podpory v rámci samostatného odchodu z DPC. „*

K dosažení dílčích cílů a tím i hlavního cíle své bakalářské práce jsem použila kvalitativní výzkumnou strategii a pomocí rozhovorů jsem zjišťovala jednotlivé pohledy a názory. Metodická část práce obsahuje i charakteristiku souboru respondentů, která nám ukazuje, kdo se může uživatelem DPC stát a čím vším si už prošli, což dokresluje danou problematiku. Výsledky se opírají o analýzu dat polostrukturovaných rozhovorů, který probíhal podle předem stanovených tazatelských otázek. Prostý záměrný výběr respondentů zahrnuje uživatele DPC v Pardubicích. Rozhovor s respondenty byl pojat v neformální a nenucené rovině, aby se respondenti cítili dobře a nezatajovali mi potřebné informace. Tím, ale vznikala u některých osob snaha o opouštění daného tématu a konverzování o jiných tématech. Na některé otázky se mi dostalo pouze velmi krátkých odpovědí, na jiné se zase respondenti rozpovídali. Ale i přes tyto obtíže je možné jejich výpovědi shrnout a nalézt v nich určité společné znaky. Lze odhalit negativní postoje mladých lidí na ústavní zařízení, kterými si prošli. Jelikož někteří respondenti uváděli, že je v ústavním zařízení jen „studovali a hlídali a připadali si tam jako ve vězení.“

Dle mého názoru je příprava na odchod z ústavních zařízení nezastupitelná, ale přesto se v mé výzkumné části práce poukazuje na určitou benevolentnost. Je vidět, že ústavní zařízení mají snahu své děti na odchod připravit, naučit je potřebné dovednosti, ale vzhledem k závažnosti tohoto tématu, je tato příprava naprosto nedostačující a nepropracovaná. Některé malé kroky, které se v ústavních zařízení provádí, nemají ve své podstatě příliš velký význam. Z výzkumu vyplynulo, že existují rozdíly v zařízení v postupech přípravy na odchod z ústavních zařízení. Otázkou je, zda by šlo stanovit přesný postup při přípravě na odchod ze zařízení?

Dále z výzkumu vyplynulo, že se respondenti z Domu na půli cesty naučili mnoho dovedností, které jim pomohou začlenit se do běžného života. Další shoda panuje v názoru, že uživatelům DPC v Pardubicích pracovníci pomáhají s řešením jejich tíživé životní situace a připravují je na vstup do samostatného života.

Chování respondentů potvrzují platnost teoretické části o tom, že ústavní zařízení má své nedostatky. Všimla jsem si, že život v ústavním zařízení má za následky, že lidé ztrácejí zájem o lidi a o svět, zhoršuje se jim schopnost komunikace, navracejí se do

ranějšího vývojového stádia, hledají uspokojení v jídle a v nepřiměřeně dlouhém spánku.

Zjištěné skutečnosti mi pomohly podrobně se seznámit s ústavní výchovou a fungování DPC. Získala jsem názory od uživatelů DPC na ústavní zařízení. Výše uvedená zjištění jsou platná pouze pro Dům na půli cesty v Pardubicích, nedají se automaticky vztáhnout na ostatní zařízení. Rovněž tak zjištěné informace nemohou reprezentovat plně všechny uživatele DPC, protože rozhovory byly provedeny pouze s některými uživateli.

Domnívám se, že jsem vytyčený cíl práce splnila. Po provedení výzkumného šetření jsem si uvědomila, že jsem mohla lépe postavit a specifikovat jednotlivé tazatelské otázky, abych lépe zjistila potřeby respondentů a možnosti pomoci při odchodu z ústavních zařízení. Myslím si, že budou závěry práce pracovníkům DPC v Pardubicích, alespoň částečnou oporou a povzbuzením, že si uvědomí, co všechno pro uživatele zařízení dělají a jak jim pomáhají a že je služba DPC potřebná.

V návrzích, co zlepšit v Domě na půli cesty v Pardubicích, od respondentů zaznívá, že by chtěli, aby tato služba trvala déle než jeden rok a požadují, aby pracovníci měli delší pracovní dobu. Dále respondenti uvedli, že si přejí, aby mohli pracovat na černo, a nelíbí se jim kontrola ze strany sociálních pracovníků. Dále by navrhli přísnější kontrolu úklidů.

Mě osobně práce obohatila při tvorbě teoretické části, protože jsem musela přečíst mnoho literatury a ve výzkumné části z rozhovorů s uživateli jsem si uvědomila, jak je těžké vyrůstat bez rodiny a čím vším si člověk v mém věku může projít, pokud nemá rodinné zázemí.

K výše položeným otázkám, by se další výzkum mohl zaměřit na vyřešení problémů a nedostatků v ústavních zařízení, poskytnout doporučení, jak by se tyto situace daly vyřešit. A také tvorba metodických postupů, které by měly být přínosem při přípravě na odchod ze zařízení.

Použité zdroje

BENDL, Stanislav. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Vydání 1. Praha: Grada, 2015, 306 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.

BĚHOUNKOVÁ, L., Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči. Praha: NÚV, 2012. 208 s. ISBN 978-80-87652-87-9

ČASOPIS SOCIÁLNÍ PRÁCE / SOCIÁLNA PRÁCA , Děti a náhradní výchovná péče, 2/2003,21/2003, Vydává Asociace vzdělavatelů v sociální práci, ISSN: 1213-624, [online]. 2003 [cit. 2015-10-24]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/soubory/2003-2-091001164720.pdf>

ČASOPIS SOCIÁLNÍ PRÁCE / SOCIÁLNA PRÁCA, Sociální práce a boj s chudobou, 1/2010, Vydavatel: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, ISSN: 1213-6204, [online]. 2010 [cit. 2015-10-25]. Dostupné z: http://www.socialniprace.cz/soubory/spsp_1_2010-140219132413.pdf

DŮM OTEVŘENÝCH MOŽNOSTÍ, [online]. 2014 [cit. 2015-11-10]. Dostupné z: <http://domos.cz/programy/do-zivota-bez-rizika/>

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X

HAUKE, M., Pečovatelská služba a individuální plánování, vyd. 1. Praha, 2011, 136 s. ISBN 978-80-247-3849-9

HELUS, Zdeněk, Úvod do psychologie, Grada Publishing, a.s, 2011, 320 s. ISBN 978-80-247-3037-0

HENDL, Jan, Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele. Praha: univerzita Karlova, Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

JEDLIČKA, R., A KOLEKTIV, Poruchy socializace u dětí a dospívajících, vyd. Grada publishing, a. s., vyd. 1, 2015, 544 s. ISBN: 978-80-247-5981-4

- KARABANOW, Jeff, Being young and Homeless, Peter Lang Publishing, 2004, 111 p. ISBN 978-0-8204-6781-8
- MATOUŠEK, Oldřich. Mládež a delikvence. 3. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-83.
- MATOUŠEK, Oldřich, Mládež a delikvence, vyd.2., Praha: Portál, 2003a. 344 s. ISBN 80-7178-771-X
- MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003b. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby. vyd.1. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, Oldřich, Slovník sociální práce, vyd. 1. Praha: Portál, 2003c, 288 s. ISBN 80-7178-549-0
- MATOUŠEK, Oldřich. Ústavní péče. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 1999. 159 s. ISBN 80-85850-76-1.
- MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- SKP-CENTRUM, [online]. Pardubice: Onemark, 2011 [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://www.skp-centrum.cz/>
- SOBOTKOVÁ, Veronika. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
- SURYNEK, Alois, KOMÁRKOVÁ, Růžena, KAŠPAROVÁ, Eva. Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press, 2001. 170 s. ISBN 80-7261-038-4
- ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál, 2006. 198 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-060-7.

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEREDOVÁ, Klára a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1. Vyd. Praha: Portál. 2007. 355 s. ISBN 978-80-7367-313-0

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol., Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6

TASSONI, Penny, Child care and education, 1. published, Harcourt Education Limited 2007, 602 p. ISBN 978-0-435987-42-8

VÁGNEROVÁ, M., CSÉMY, L., MAREK, J., Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí, nakl. Karolinum, vyd. 1., 2013, 338 s. ISBN 978-80-246-2209-5

VESELÝ, Martin. Základy kvalitativního výzkumu. [online]. [cit. 14. 2. 2016]. Dostupné z: cvut.mapovyportal.cz/kvalitativni%20metody.ppt

VETEŠKA, Jaroslava, TURECKIOVÁ, Michaela, Kompetence ve vzdělávání, vyd. Grada, 2008, 159 s. ISBN 8024717708

ŽÁRSKÁ, K., HAVLÍČKOVÁ, D., Kompetence v neformálním vzdělávání, vyd.1. Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání, Praha. 2012, 22 s. ISBN 978-80-87449-18-9

Seznam příloh

Příloha A- Přepis rozhovoru s respondentem

Příloha B - Seznam tabulek

Příloha A – Přepis rozhovoru

Přepis rozhovoru s respondentem 3

Rozhovor ze dne 4. 12. 2015, v 14:30hod, ve společenské místnosti

R 3 Kamil 1993, 22let

V: Kde jste bydlela předtím, než jste přišel do domu na půli cesty v Pardubicích?

R3: My jsme se hodně stěhovali, takže jakoby úplně původem jsem jakoby ze Svitav, kde jsem bydlel s rodiči. Pak jsem šel pryč. Do Hrochova Týnce. Úplně prvně teda diagnost'ák Hradec Králové.

V: Jako vaše sestra?

R3: No jasný, ale já na rozdíl od sestry tam šel o 2 roky později a šel jsem tam sám od sebe. Prostě ona to měla, jakože nařízeny. Ale já jsem šel, jakože sám od rodičů. Ale já ani nevím, kde přesně všude byla, protože oni nám ji prarodiče přebrali a pak jsme o ní věděli z doslechu. Tak to bylo divný 5let o ní nevědět. Docela krutý no. No a pak to bylo s rodičema těžší, složitější tak jsem šel za svou kurátorkou a tam jsem se s ní domluvil, abych aspoň na 2 měsíce vypadnul. Dva měsíce to byli v Hradci no a pak ze dvou měsíců se to táhlo na 5 let, protože mě šoupli do Hrošáku.

V: To byl dům na půli cesty?

R3: Ne, to byl výchovný ústav se školou a školní jídelnou. VÚŠŠJ. Tam je zámeček nádhernej a to je bývalý výchovňák. To byl zámek, doslova zámek. Než se to začalo rozpadat a město se rozhodlo, že z toho udělá památkovou zónu a výchovňák se zrušil. Tam jsem dodělal základku a mezitím jsem se dostal do Don Bosco, kde jsem absolvoval tři roky kurzů a pak během střední školy, což vlastně po 18 letech nebo tak. Po základce mi dali na výběr ze dvou nejlepších ústavů s civilní školou ve Žďáru.

V: Ale byl to taky výchovný ústav?

R3: Ano byl to taky výchovňák, ale bylo to takové v rodinějším kruhu. Byli 2 skupiny a bylo nás tam asi 30, ale bylo to tam, že každý dojížděl do své školy. Tak já jsem

dojížděl do horního města mezi normální lidi. Jako kámoši a učitelé věděli, odkud jsem a tak, ale jinak to nikdo nevěděl. Byl jsem prostě civil. Tam to bylo jako doma. Já jsem totiž doma nikdy neměl, já jsem to mě úplně otočený. Tam to bylo úplně černý, domov to nebyl. Domova jako domova, jsem si začal užívat až ve Žďáru. Tam byla ta volnost, která nikde nebyla. Když jsem přijel do Žďáru, tak nám řekli 3 základní pravidla, když odtud odejdeš, tak nepočítej s tím, že se budeš moct vrátit a další dvě pravidla, byli, že úklidy a další tadyty blbosti v báraku. Tak vařili, nám tam, vozili nám jídlo. Jinak jsme si tam dělali snídaně, svačiny a večere. Jsme tam měli kuchyňku, tak tam jsme si mohli vařit. 3. pravidlo byla škola, že jsme nesměli srát na školu. Kdybychom srali na školu, tak nás převezou jinam. Kouření zakázané nebylo, i když nám nebylo 18. Nebyli žádný vycházky jako v Hrošárně. Tady jsme šli za vychovatel, řekli jsme mu, že se za 2hodky vrátíme a museli jsme se do 2 hodin vrátit. Neexistovalo přijít pozdějc. A když vám bylo 18, tak jste mohla jít i na pivo, ale nesměla jste přijít ožralá. Protože, když vám padne 18 tak jste tam ze své dobře vůle, když si děláte školu a pokud je nějaký problém, tak vás vyhodí a jste na ulici.

V: Tak byste šel sem ne?

R3: No jo, ale ne všichni o tom ví. A při studiu jsem dělal dobrovolnickou činnost v tom Don Boscu.

V: Takže jste se v Don Boscu dozvěděl o Domu na půli cesty.

R3: No, v Hrošárně, poslední rok.

V: Jaké kurzy jste tam absolvoval?

R3: Byl tam jenom jeden a jmenoval se na cestě do života, byl zaměřený na, no byl hodně rozsáhlý. Oni je dělají do dneška. Asi základní myšlenka těchto kurzů je, že pomáhal děckám se nějak postavit na vlastní nohy. Byli tam děcka z výchovňáků, diagnostůáků a z děcáků nebo děcka z rodiny, kde to prostě neklape a tak.

V: Tam učí třeba finanční gramotnost?

R3: Jo, všechno. Ze začátku byli počítačové kurzy, takže nějaké základy počítačů, ale ty už teď nevedou. Pak finanční gramotnost, úřady, bydlení, papíry a tak. Jak to prostě v tom světě chodí. Byl i takovej tábor jako, že si Don Bosco domluvilo s různýma úřadama to, že my budem chodit po úřadech a budem vyplňovat žádosti a nějaký papíry. Měli jsme všichni stejný trička, tak nás poznali. Chodili jsme třeba po magistrátu, po úřadu práce, po pojišťovnách, na sociálce. My jsme s nima do originálních, ale fiktivně, do úředních papírů vyplníme. Jinak úřednice o nás ví, jsme měli takový stejný trička Don Bosco. To bylo hezký no. Byli fiktivní jména i fiktivní životopisy, který jsme si vylosovali a pak jsme tu jejich situaci museli řešit. Museli jsme se s tou situací z žít a sehnat si práci. Prvně to obnášelo, že jsme si museli první den oběhat ty úřady, ale každý měl tři stejný úkoly. První byl si udělat občanku, to samí rodný list tyhle ty papíry, abychom se mohli někam evidovat. Takže pak se letělo na pracák se zaevidovat pak na pojišťovnu a na sociálku, zažádat o dávky. Bylo to spojený i s jednou soutěží, kde jsme si zjišťovali, jestli to nějak chápem a tak. Občas tam jsou i nějaký přednášky s někým pozvaným, nedávno tam byli z Datace Terezy Maxové, tak nám říkali, jak oni to vedou. Nebo tam přednášela paní ze soukromého děčáku, jako takovej rodinej, taky nám říkali, jak to vedou nich, jak to funguje. Taky tam byly paní z banky a z pojišťovny. Taky jsme dostali úkol, že jsme museli najít po celých Pardubicích nejlevnější ale i kvalitní pračku nebo počítač nebo i potraviny, instalatérský věci nebo tak něco. A běhali jsme po Pardubicích po bazarech a krámk. No bylo to náročný, pochybuju, že by to nějaký normální člověk dělal. Ten přijde do prvního krámu a koupí si, co potřebuje. Nebo jsme taky řešili značkové hadry, jako jestli děčka vůbec vědí, co nosí a kolik to tak stojí, Udělali jsme si to na příkladu značkový čepice. Že ten co šije tu čepici má za tu jednu čepici korunu, ta dopravní firma má 5kč. Materiál ten stojí 20kč. Za ten znak jde tomu majiteli 400kč za tu jednu čepici. A to je jen díky té pitomé značce. Pak dalších 100kč na dopravce. To bylo zajímavý.

V: Vy jste teda byl jen ve výchovných ústavech a v dětském domově jste nebyl?

R3: Ne, byl jsem jen ve VÚŠŠJ.

V: Jak jste se dostal sem do Domu na půli cesty?

R3: No já jsem si zjistil, že v Pardubicích, je nejnižší nezaměstnanost, tak jsem si v Dolní Rovni našel práci přes organizaci Don Bosco. A nejdřív jsem bydlel v bytě přes tu organizaci Don Bosco, kde pronajímali pokoje a bylo to za pár korun asi za 2 000kč. A pak jsem se začal koukat po změně bydlení. Našel jsem tady tátu, který ho jsem viděl po 19 letech a začal jsem bydlet u něj, ale u něj to neklapalo, protože jeho manželka je kráva. A tak jsem šel sem a strávil jsem tu asi půli roku.

V: Vy už jste tu byl?

R3: No, já jsem tu podruhé. Změnil jsem práci.

V: A proč jste odtud odešel? Měl jste zajištěné bydlení jinde?

R3: No musel jsem, protože za prvé je to tu na rok a pro normálního člověka to tu není. Prostě tady nebude žít.

V:A kam jste odtud šel?

R3: Do Hlinska.

V: Tam jste si našel byt?

R3: Ne, mamka mě zlákala, že si tam našli baráček, tak jestli se nechci vrátit k nim. Ale nemohl jsem tam najít práci, takže atmosféra doma, nebyla dobrá. Chtěli po mě moc vysoký nájem, aby platil polovinu nájmu, přitom jich bylo 6. Chtěli mě tam hlavně kvůli penězům, protože měli dluhy. I já jsem za ně musel platit dluhy, protože oni už měli předtím dluhy, tak jsem si pučil peníze a dal jsem jim to a taky jsem podepsal smlouvu na paušál, což matka dokázala utratit 10 000kč. Ale jelikož mě vyčítali, že jsem od nich odešel, tak jsem si půjčil. Pak jsem si tam teda našel práci. Pak mě doma nasrali, tak jsem si našel podnájem jinde, abych tam nemusel platit tolik. Ale pak mi otčím chodil vyhrožovat do práce, že mu dlužím peníze a takhle, tak jsem se zas přestěhoval sem do domu na půli cesty. Taky, že ze mě vytáhl jednu peníze, ale pak jsem si řekl, že už mu nic nedám. Tak jsem raději odešel. Jinak bych ho asi zabil. Já jsem začal totiž chodit práce ozbrojenej, protože jinak bych na něj neměl. Já bych ho

fakt zabil, já už jsem na to neměl, já jsem byl s nervama úplně v pr..., že bych ho zabil. On pak i začal dělat ve stejné firmě a to už nešlo.

V: Aha, takže jste raději odešel. A jaké dovednosti pro vedení samostatného života jste v prostředí, kde jste byl, před příchodem do DPC získal? Co vás naučili ve výchovném zařízení?

R3: To je těžká otázka. V Hrošárně asi nic, tam to bylo hovnu. To byl výchovňák, tam nás jen sledovali a študovali. Aby mohli napsat posudek. A jinak nevím no. Hrošárna měla taky nějaký svůj cíl no, ale pro nás, co jsme tam byli, to byla prostě noční můra, že tam nepatříme. Ale ten základ tam byl. To jediný asi byla práce, když jste udělala průser, což bylo častý, tak jste musel chodit makat. Ale Žďár, to už bylo něco jiného. Tam nás to nutilo samo. To bylo tak volný, že tady máte otevřený dveře a můžeš jít, ale za to byli následky. Ale že by nám pomáhali něco do života, to se říct nedá. Já vám povím, jak to probíhá ve výchovňácích. Není to nic intenzivního, možná nějaký přednášky, aby se neřeklo. Ale toho bylo málo. Ve výjimečných případech, což já jsem zrovna byl, dávají poslední rok školy, ve třetáku, startovací byt. Jeden kamarád byl se mnou na tom startovacím bytu. Ale po škole jsme se museli hlásit jakoby ve výchovňáku, jestli je všechno v pohodě a tak a pak nás třeba ještě etopedička chodila kontrolovat, jestli je všechno v pořádku. A chtěli i info ze školy, protože škola byla pro ně důležitá. Podmínka byla, že ve škole bude všechno klapat. Takže nás to takhle nutilo, se učit žít sami.

V: To jste si tam vařili sami?

R3: No ne, na obědy a večeře jsme chodili tam. Akorát svačiny jsme si dělali sami. To nám dali peníze a pak jsme jim museli ukazovat, že jsme si za to koupili svačiny a takhle no. No a takhle to bylo dobrý, ale ostatní měli smůlu. Prali jsme si tam. To jsme dali jen do pračky a tak. Ale v Hrošárně se to dávalo všechno do prádelny. To bylo jediný. Co nejvíc mi pomohlo, bylo to Don bosco. Tam nás všechno naučili. Když jsem si hledal práci, tak ze začátku člověk tápe, ale pak si vzpomene. Tam mi hodně pomohli.

V: Kdo vás připravoval na samostatný život?

R3: Tak asi nejvíce mi pomohlo Don Bosco.

V: Víte co to je individuální plán?

R3: Jo. To je individuální jakoby jednotlivce plán, to je můj osobní plán práce tady. Co plánuju dělat do budoucna, s čím potřebuji pomoct od nich. Jako svoje kroky. U mě to je třeba to bydlení, práce jeden krok pak bude druhý krok.

V: Máte tady individuální plán?

R3: Jo.

V: A jste spokojen se zněním vašeho individuálního plánu?

R3: Tak to jsem si taky stanovoval já přeci.

V: Tak to je dobře. A jaký je váš individuální plán?

R3: Jako první krok, který už mám splněnej je sehnat si práci a teď si ji udržet.

V: Jak vám váš klíčový pracovník pomáhá s vaším individuálním plánem, abyste zvládl svou tíživou životní situaci?

R3: Samozřejmě mi pomáhala, jsem měl s ní konzultace, trošku jsem to zanedbával. Ale t práci jsem si našel sám. Jako přišla, tady máš tohle a tohle, ale seděli jsme tady, nechávala mě hledat práci na počítači, odpovídat na e-maily. Ještě díky telefonu, když mi ho půjčila, jsem to obvolával. Trénovali jsme pohovory a nějak mě na to ten pohovor připravovala. Trochu mě do toho i kopala. Takže mi pomohla hodně. Ale co teď spíš rozjedem, co od ní potřebuju pomoc, jsou dluhy. Což je druhý krok. No a až se toho zbavím, tak přejdem na další krok a to najít si bydlení. Poradila mi vždycky dobře, jako si myslím. Sehnala mi právníčku, jako kvůli těm papírům. Musí si hledat nejdřív zjistit, kde a kolik všude dlužím, abych pak ty papíry mohl dát právníčce. Ale na to je teď ještě brzy, když to nemám z čeho splácet, protože teď jsem nastoupil do práce a nemám zatím žádný peníze. Takže je to teď zbytečný. Nicméně ten papír potřebuju mít aktuální k určitému datu, takže kdybych chtěl vyhlásit bankrot, o tom taky uvažuju. To mi řekli v tom centru. Takže to stejně nemá cenu to teď řešit, protože až v lednu mi přijde první

výplata, tak to pak začnu řešit. Tak ani ten papír teď nemůžu řešit, protože je potřeba, aby byl aktuální ke dnu vyjetý dluhy. Ale ještě uvidíme no. Teď potřebuju aspoň do toho ledna si udržet práci. V: V čem vám Dům na půli cesty nepomáhá, a chtěl byste?

R3: Teď mě nic nenapadá. Nepomáhá a chtěl bych...Já vždycky když něco potřebuju, tak se domluví a přijdu a oni mi vždycky pomohli, takže nevím.

V:: Jaké dovednosti pro vedení samostatného života jste tady získal?

R3: Těžká otázka. Umím to, co už umím.

V: Třeba ohledně té práce vás něco naučili?

R3: Tak já už jsem s tím nějaké zkušenosti měl, už jsem vystřídal 6 zaměstnání. V jednom jsem vydržel 14 dní, v jednom týden, v jednom 15 dní, a jednou dva a půl roku a tak. Taky už mi volali kluci z megateku. Ať se k nim vrátím. Říkám snad se vám nestýská. A oni že jo, že se mnou to bylo nejlepší. Ale já jsem odtamtud musel odejít. Kvůli těm problémům s rodinou.

V:A jiné dovednosti jste se tu nenaučil?

R3: Asi ne, život mě nejlíp naučil.

V: Jaké dovednosti jste tady získal, na které jste pyšný?

R3: Našel jsem si práci. To je asi to nejdůležitější. A navíc tady nejsem zas tak dlouho.

V: Připravují vás v domě na půli cesty na samostatný život?

R3: Já už jsem žil sám, takže jsem připravenej, akorát si potřebuju vyřešit dluhy a tak.

V: Jak probíhá příprava na odchod z domu na půli cesty?

R3: Tak samozřejmě ten odchod je v plánu, ale není kam spěchat. Jelikož jsme tady krátce, nákej 2 měsíc. Tak jako zatím není kam spěchat.

V: Takže žádné přípravy na odchod nejsou?

R3: Ne, to jako ne. Samozřejmě taky jsme se o tom bavili, ale zatím ne, není třeba. Nejdřív vyřešit všechny dluhy a tohle. No Nejdřív je potřeba to nějak zkorigovat a pak už můžu mít podnájem, abych to nějak zvládl. Nevím jak zkorigovat ty dluhy, nevím kam co dřív. Víte co ono toho není moc, ale kdyby to byl jeden dluh, tam mít jednu splátku a no problém, ale jak jich je víc, tak to je peklo. Protože to pošlete jedněm a pak ty druhý držkujou, že potřebujou taky a někteří to chtějí naráz, někteří aspoň půlku. Ale nejvíc mě na tom sere, že jedinej můj dluh je tady za MHDečko, ale jinak za ty všechny dluhu nemůžu já. To je kvůli těm rodičům, jak jsem vám říkal. Že jsem ani ty peníze neviděl, neužil si je. To byl paušál, a další blbosti. To mě na tom nejvíc s....To od nich prostě nikdy nedostanu. Já už jsem se s tím smířil, ale sere mě to. Kdyby aspoň to po mě chtěli, když jsem tady byl tenkrát a měl jsem peníze. Místo předtím 4 000 za proviant se platí teď 20. No, oni to jsou defakto jenom úroky. Půli roku se na to vysrali a nedali mi vědět. Mohl jsem se o to zajímat, ale věřil jsem jim.

V: A jaký služby byste chtěl, aby vám tu poskytli?

R3: Nevím, to všechno zajišťujou.

V: Co byste změnil na této službě?

R3: Já si nemůžu stěžovat, řeknu vám hned důvod. Protože já jsem zažil pracovníky, co tady byli předtím, když jsem tady byl poprvé. To byl Honza a ta druhá nevím, jak se jmenuje. Šárka. A to já jsem měl Honzu a to teda, musím říct, že to nebylo jako. Jako parta lidí nebyla špatná to ne. Ale tady v kanceláři to bylo. Ne, Honza byl prostě divnej. Tak nevím, divnej. Nebyl ani vstřícněj ani ochotnej ani férovej. Když teď přijdete kdykoliv, tak oni vám poraděj. Někdy vám vynadaj, když něco uděláte, ale tak to musí bejt, nemůžu si na nic stěžovat. Je to úplně jiný. Nebe a dudy.

V: Tak jim to můžete říct, budou určitě rádi. Děkuju za rozhovor.

Příloha B

Tabulka č. 1 Transformační tabulka s. 36